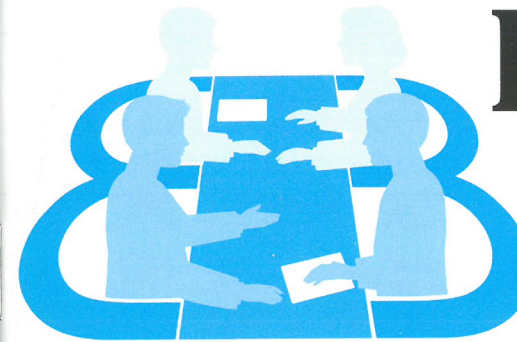

De TE 6580

KB

Interview met
Friso de Jong,
oud-voorzitter der B.I.L.

Pieter Looijestijn:
veldonderzoek in
Jemen

Bestuurskundige *Berichten.*

TNT Post
Port betaald

Semi-wetenschappelijk magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

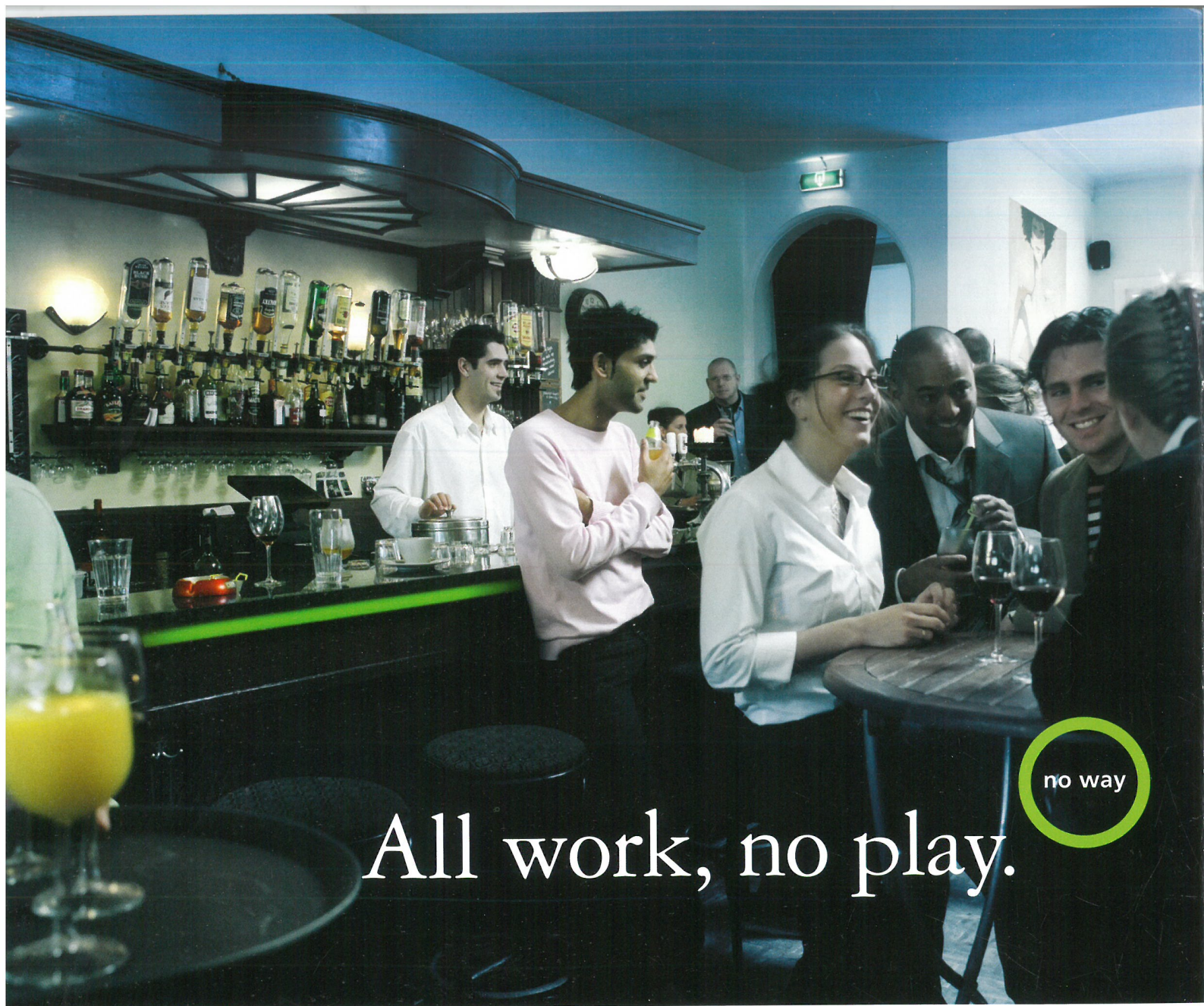
Smakelijk Eten!

Voedsel & Bestuur

J. Michael Ryan
(University of Maryland):
*McDonaldization: A case
of process over paradigm*

Dr. Gerard Breeman
over voedselproductie-
ketens en vertrouwen

Interview met barones
Van Voorst tot Voorst:
Hoe hoort het nu eigenlijk?

All work, no play.

no way

We zullen het niet ontkennen. Het kan hard werken zijn bij Deloitte. Zo, dat is eruit. Gelukkig vinden Deloitteers dat harde werken geen probleem. Ze doen het vanuit gedrevenheid en ambitie. En er staat heel wat tegenover. We weten immers dat wanneer jij tevreden bent, wij tevreden kunnen zijn. Dus kun je al snel na je start aan de slag voor aantrekkelijke klanten. Creëren we een vruchtbare voedingsbodem voor persoonlijke groei. Geven we je alle begeleiding bij je carrièreplanning. En blijft er altijd voldoende tijd voor jezelf. Bovendien is Deloitte een snelkookpan van eigen initiatief. Collega's zoeken elkaar voortdurend op. Om cases door te spreken of kennis uit te wisselen. Maar ook om samen te sporten, te borrelen, te ontspannen. 'Work hard, play hard', zeggen we hier wel. Dat is heel anders dan 'all work, no play'. Kijk op www.treasuringtalent.com en leer meer over de cultuur waarin talent en samenwerking floreren.

Deloitte is met ruim 6.000 medewerkers en kantoren in heel Nederland de grootste organisatie op het gebied van Belastingadvies, Accountancy, Consultancy en Financieel Advies. Nog altijd is ruim de helft van onze organisatie actief in de accountancy, onderverdeeld in assurance en non-assurance. Je werkt zowel voor multinationals als nationale ondernemingen en instellingen. Binnen Deloitte is altijd ruimte voor analytische denkers, voor generalisten en specialisten. Maar ook in ondersteunende functies. We zoeken mensen met overtuigingskracht en kennis van zaken. Met een rechte rug als dat nodig is. Mensen die het beste uit zichzelf willen halen. Maar dan wel in hechte samenwerking met anderen.

Zoek je een baan met zelfstandigheid, afwisseling en goede doorgroeimogelijkheden? Wil je werken bij een organisatie die veel vraagt maar ook ruimte geeft voor je privéleven? En natuurlijk een prima salaris? Dan is Deloitte een werkgever die bij jou past. Kijk op onze website: www.treasuringtalent.com. Maar je kunt natuurlijk ook altijd contact opnemen met onze talent consultant in Amsterdam, Eline van den Hoven 06 - 20 78 97 87. Dan vertellen we je graag meer over onze sollicitatieprocedure en de loopbaanmogelijkheden.

Deloitte.

Audit.Tax.Consulting.Financial Advisory.

TreasuringTalent.com

Colofon

Bestuurskundige Berichten

Semi-wetenschappelijk magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Postbus 9555, 2300 RB Leiden
Tel. 071-5273696
Fax 071-5273979
E-mail: bil@billboard.nl
www.BILboard.nl

Jaargang 21, nummer 2 - mei 2007

Hoofredactie:
Ruben Libgott

Eindredactie:
Ruben Libgott

Redactie:
Anouk Baars, Amir Nazar.

Lay-out:
Ruben Libgott

Aan deze editie werkten mee:
Peter Breedveld, dr. Gerard Breeman, Femmy Elderhuis, Nelly Ghaoui, Mehtap Karasu, drs. Pieter Looijestijn, Marko Mostarlic, J. Michael Ryan, Tsjerk Taeke Schat, Ad Schoonderwoerd, Mathijs van de Waard.

Advertenties:
Femmy Elderhuis, 071-5273696

Redactieraad:
Dr. F.M. van der Meer
Prof. dr. M.R. Rutgers

Oplage:
700 exemplaren

Abonnementen:
Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet leden kost een abonnement €11,35 per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekening 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. te Leiden o.v.v. abonnement B.B.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt viermaal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteurs op persoonlijke titel hun mening geven is dit niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie. De redactie behoudt het recht voor stukken in te korten, te wijzigen dan wel niet te plaatsen.

Druk:
Drukkerij Karstens
Hooigracht 35
2312 KN Leiden

ISSN 0920-5772
Copyright 2007 B.I.L.

Is er verder nog iets dat U van ons wilt weten?

Etenschappelijk Magazine

Voedsel. Het vormt de basis van de behoeftepiramide van Maslow (1943). Toch zijn er in deze tijd, waarin obesitas en de groeiende voedselafvalberg *hot issues* op de beleidsagenda zijn, meer dan 850 miljoen mensen in de wereld die ondervoed zijn. In de door de VN in 1948 opgestelde Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens werd het recht op voedsel erkend. Overheden moeten ervoor zorgen dat voedsel voor iedereen beschikbaar is (burgers moeten de mogelijkheid hebben om voedsel te verbouwen en te distribueren), voor iedereen toegankelijk is (betaalbaar en toegankelijk) en acceptabel is, betreffende de kwaliteit en de hoeveelheid. Een kwestie van betutteling of een nood? Het vraagt in ieder geval om grote institutionele constructies om ieders bordje te vullen: wie krijgt wat en hoeveel? In hoeverre mag worden ingrepen in de markt om de kwaliteit en betaalbaarheid te waarborgen? Hoe moet de voedselveiligheid worden gegarandeerd en gecontroleerd en wie zorgt voor de naleving van al deze nobele plannen? En of dat nog niet genoeg is, komen er óók nog diverse belangenorganisaties om de hoek kijken: hoe zit het met de belasting van het milieu en gebruik van gevaarlijke stoffen bij het verbouwen van voedsel? En het dierenwelzijn? De arbeidsomstandigheden? Het biedt genoeg stof voor ons als bestuurskundigen om er onderzoek naar te doen. Voedsel voor de geest! Bioloog Midas Dekkers (1988) zegt niet voor niets "Eten is weten".

In deze editie van Bestuurskundige Berichten aandacht voor fenomenen die te maken hebben met voedsel. J. Michael Ryan van de Universiteit van Maryland, USA, heeft een artikel geschreven over het maatschappelijke proces van *McDonaldization*. Hij werkt momenteel met de vooraanstaande Amerikaanse socioloog professor George Ritzer aan een geheel herziene uitgave van het beroemde boek *'The McDonaldization of Society'*.

Dr. Gerard Breeman, tot voorkort verbonden aan het Leidse Departement Bestuurskunde, maar nu universitair docent bij de Universiteit Wageningen, richt zich in zijn artikel op de voedselproductieketens. Hij stelt de vraag of ketenbeheer wel leidt tot meer vertrouwen. Daarnaast een interview met Nahnya barones van Voorst tot Voorst over de etiquette aan tafel: hoe hoort het nu eigenlijk?

Maar er is meer. Student Marko Mostarlic beschrijft een week uit zijn leven in 'De week van...', er is een interview met oud-voorzitter der B.I.L. Friso de Jong, in de rubriek 'Intussen op de 5e' kom je alles te weten over het onderzoek van dr. Frits van der Meer over het tellen van ambtenaren, drs. Pieter Looijestijn vertelt over zijn bijzondere veldonderzoek in Jemen en Amir Nazar sprak met voormalig Tweede Kamerlid Bert Bakker over de Nederlandse missie naar het Afghaanse Uruzgan. Verder een groot verslag van de Korte Reis naar Luxemburg én verslagen en foto's van andere B.I.L.-activiteiten. Genoeg leesvoer dus.

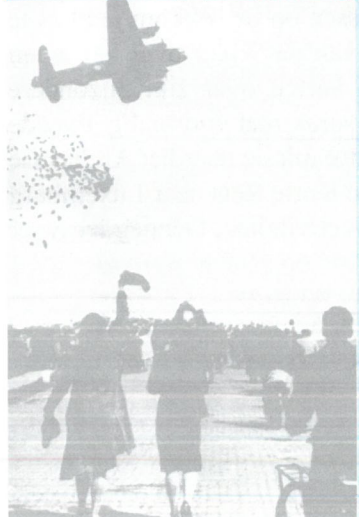
Moge het U wel bekomen!

Ruben Libgott
Hoofredacteur

DEZE KEER IN BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN:

6		McDonaldization Door J. Michael Ryan (University of Maryland)
8		Hoe hoort het nu eigenlijk? Interview met barones Van Voorst tot Voorst
12		Voedsel met het keurmerk van vertrouwen Door dr. Gerard Breeman
15		Column Frontaal Naakt
16		Studie-katern met o.a.: interview met drs. Nagtegaal (Scriptie Atelier), even voorstellen: Mathijs van de Waardt en 'De week van ...'
20		Alumni-katern: Hoe is het nu met... Friso de Jong, oud-voorzitter der B.I.L.
24		'Intussen op de 5e': Interview met dr. Frits van der Meer.
26		Student en onderzoek: veldonderzoek in Jemen!
30		Interview met voormalig Tweede Kamerlid Bert Bakker over de missie naar Uruzgan
33		Verslag van de Korte Reis naar Luxemburg
38		Verenigingskatern: foto's, korte verslagen van activiteiten, agenda en prikbord.

Coverfoto: In de laatste dagen van de Tweede Wereldoorlog kregen de Geallieerden van de Duitse bezetter toestemming om voedseldroppingen te laten plaatsvinden boven het door de hongerwinter getroffen westelijke deel van Nederland: operatie Manna/Chowhound (vernoemd naar het wonderlijke spijs dat God aan het volk van Israël zou hebben gegeven in de Sinaï-woestijn). Op de foto is een Amerikaanse B-17G bommenwerper te zien, die op 1 mei 1945 boven het nabij Leiden gelegen vliegveld Valkenburg vliegt voor een voedseldropping. Dit jaar werd de operatie voor het laatst herdacht.

Rectificatie:

In de vorige editie van Bestuurskundige Berichten is op pagina 26 per abuis de verkeerde 'archief-foto' van Rogier Rijnja geplaatst. De afgebeelde persoon is Frank Neumann. Links treft U alsnog de juiste foto van Rogier Rijnja.

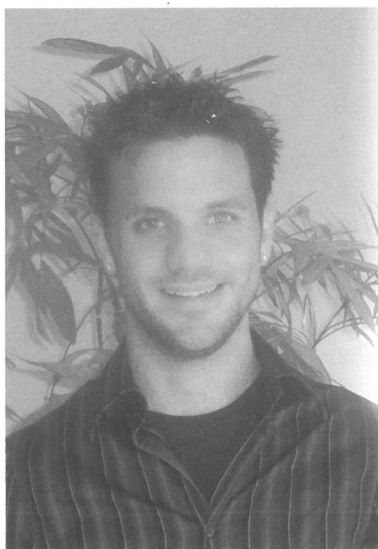
McDonaldization:

A Case of Process Over Paradigm

By J. Michael Ryan
University of Maryland, USA

McDonald's. The word alone, not to mention the actual restaurant itself, elicits a wide range of responses from those who hear it. Some think of yummy hamburgers and delicious french fries, others think of the recent blockbuster hit Super Size Me and the health risks associated with greasy fast food, others think of the terrors of the corporate world, Americanization, and an unstoppable force of cultural homogenization. George Ritzer, however, thinks of Max Weber and sees the modern day paradigm of a force he described nearly a century ago – rationalization.

Weber's theory of rationalization used the model of bureaucracy as its exemplar. Weber was particularly concerned with the spread of bureaucracies as he saw them denying people's inherent humanity and increasingly trapping them in an "iron cage" of rationality. Although the bureaucracy is an apt model to describe this process, Ritzer (2004/forthcoming) has presented an updated thesis using the paradigm of the fast food restaurant, namely McDonalds. McDonaldization is "the process by which the principles of the fast-food restaurant are coming to dominate more and more sectors of American society as well as of the rest of the world" (2004:1). These principles include efficiency (utilizing a drive-thru in order to get your food in the quickest possible manner), calculability (with an emphasis on quantity over quality – eating Big Macs), predictability (knowing that the hamburger you order at a McDonalds in Amsterdam will taste the same as the one you order in Munich), control (using robots to cook the french fries and dispense the soft drinks), and, the all too frequent result of these four – the irrationality of rationality (customers doing work for no pay such as bussing tables, adding their own condiments, or getting their own drinks).

J. Michael Ryan

One can find evidence of the McDonaldization thesis all around us. For example, many universities now offer online courses (or are entirely online such as Phoenix Online) in order to teach the maximum number of students with the least number of professors, teams of doctors now routinely perform surgeries in an assembly line manner, vacations more often consist of prepackaged tours where much of the "local" is staged rather than authentic, and it is often frustrating and difficult to reach a human being when calling customer support for nearly any service (and if you do manage to reach one they are increasingly likely to be in India because of lower costs). What one is less likely to find are examples of non-McDonaldized settings. There are fewer and fewer mom-and-pop stores, students getting individualized attention from a professor, doctors who spend more time than allotted by an Health Maintenance Organization (HMO) with their patients, or vacations to settings not owned and operated by Disney. The bars of the iron cage seem to be closing in on a grander, and more all-inclusive scale.

McDonaldization, therefore, is not just about McDonald's. Many who have done research in this area have argued against the thesis pointing to variations in menu items or cultural practices offered by and associated with McDonald's in various places around the world, and even within the

United States itself. McDonald's in the Philippines, for example, offers McSpaghetti while McDonald's in France offers croissants. This does not, however, defeat, or even defray the thesis of McDonaldization. While menu items might vary and cultural rituals associated with the restaurant of McDonalds itself might change from one place and one time to another, the process of McDonaldization based on the principles outlined above, often does not. McDonald's, like Weber's notion of the bureaucracy, is a paradigm of trends at the structural level. It is not meant to reflect homogenizing trends at the symbolic or cultural level. Thus, although McDonalds is the paradigm, it is not the process.

This point can be further elaborated by taking the now (more?) popular chain of Starbucks. Named for the first mate in the classic novel, *Moby Dick*, by Herman Melville Starbucks has, as of February 2007, 6,010 company-operated coffee houses and 3,391 licensed locations (unlike McDonald's, Starbucks does not franchise its stores in the United States¹). In addition, after opening its first shop outside the U.S. in 1996 (in Japan- there are now more than 660 there), there are now Starbucks in 38 countries outside the United States (1,511 company-operated and 2,256 that are either joint venture or licensed).² In fact, its longer term plan is 40,000 shops worldwide (divided roughly equally between the U.S. and the rest of the world). Could it be, as one customer suggested, that "Starbucks is the new

McDonald's"?³ And more relevant to the point at hand, given their great success, might it be more appropriate to think of the "Starbuckization" of society?

While there is much to support the view that Starbucks is perhaps a better paradigm of rationalization, in the end one must conclude that it is also in many ways derivative of McDonald's- it represents the McDonaldization of the coffee shop business. Because of that, because McDonald's in the pioneer and the model, it continues to make sense to focus most of the attention on McDonald's rather than Starbucks. It was McDonald's that set in motion the series of changes that led, among many other things, to Starbucks. Starbucks has certainly made some important innovations, some that McDonald's and other chains are now emulating (the latter is now focusing on the quality of their coffee while the former is expanding their breakfast food selection), but in the end they are simply relatively minor additions to the McDonald's model.

Perhaps the most important response to the question of which paradigm to use, however, is the more benign – namely, that it would not make much of a difference. The strength of the theory is the *process*, not the paradigm. Whether you call it McDonaldization, Starbuckization, or Wal-Martization, understanding the exemplar of the process is not nearly as crucial as understanding the process itself. The connection to Weber lies in the update on the idea that the iron cage of rationality is closing in around us and more and more sectors of society and aspects of our daily lives are coming to be increasingly rationalized. Thus, whether it is McDonald's, Starbucks, or another chain yet to emerge as a global leader, the real concern for scholars, activists, and lay people alike still remains the same – Weber's classic formulation of the process of rationalization, whatever form its paradigm might take.

Notes:

¹ The exception is ex-basketball star Magic Johnson who has a 50% stake in about 75 Starbucks coffee shops.

² <http://www.starbucks.com/aboutus/overview.asp>

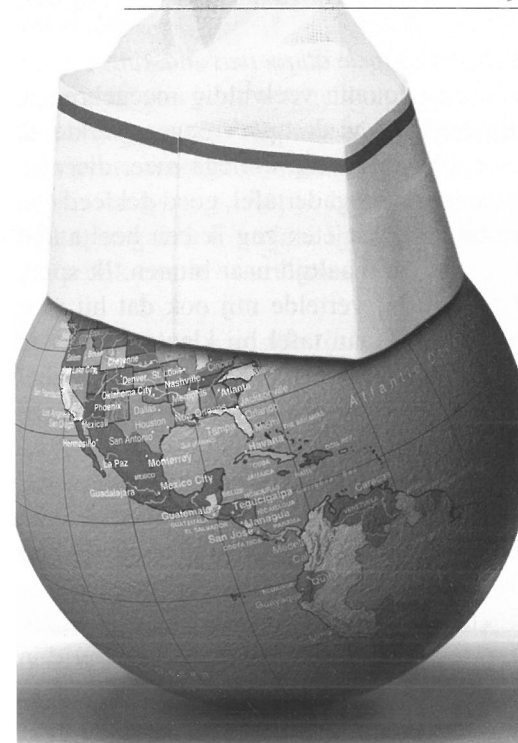
³ Janet Adamy, "Starbucks bets on China's new social mobility." Associated Press Financial Wire, November 29, 2006

References:

Ritzer, G. (2004/forthcoming). *The McDonaldization of Society, Revised New Century Edition*. Thousand Oaks, CA: Sage.

J. Michael Ryan is a Ph.D. candidate at the University of Maryland at College Park, USA. He is the managing editor of the Journal of Consumer Culture and senior managing editor of The Blackwell Encyclopedia of Sociology. He has assisted with the last two revisions of The McDonaldization of Society. He has also authored more than a dozen articles, many of them co-authored with Dr. George Ritzer.

GEORGE RITZER The McDonaldization of Society Revised New Century Edition

Test Uw kennis: tafelmanieren!

De basisregels van het dineren weten we meestal wel. Maar kent u ook de finesses die het tafelen plezieriger voor uw gezelschap en uzelf maken? Test uw kennis met de volgende vragen.

1. **Bij het binnengaan van een restaurant**
 - a. gaat de gastheer van het gezelschap het eerst naar binnen.
 - b. laat de gastheer de gasten voorgaan.
 - c. houdt de gastheer de deur open voor de dames van het gezelschap.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
2. **Aan tafel**
 - a. begin ik met eten nadat er even stilte gehouden is.
 - b. wacht ik met eten tot de gastheer met de wijn getoost heeft.
 - c. begin ik met eten als de gastvrouw begonnen is.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
3. **Bij het voorgerecht**
 - a. staat mijn broodbordje rechts van mijn bord.
 - b. hoort officieel toast geserveerd te worden.
 - c. krijg ik bij mijn broodbordje een speciaal gevormd botermesje.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
4. **Ik wil een slokje wijn nemen.**
 - a. Ik (vrouw) veeg de eerste keer mijn mond af aan het servet om te voorkomen dat er lippenstift op mijn glas komt; als man doe ik dat natuurlijk niet.
 - b. Bijna iedere keer als ik drink veeg ik eerst mijn mond af.
 - c. Ik hoef mijn mond niet af te vegen omdat tegenwoordig iedereen een eigen glas heeft.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
5. **Ik houd mijn mes en vork volgens de regels vast en**
 - a. ik blijf mijn bestek vasthouden tot ik klaar ben met het gerecht; anders ruimt de ober de borden af.
 - b. ik mag mijn bestek tussendoor alleen neerleggen tijdens een speech.
 - c. als ik mijn bestek voor de helft op het bord en met de uiteinden op het tafellaken leg weet de ober dat ik verder wil eten; leg ik mijn bestek helemaal op het bord dan ruimt de ober af.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
6. **Ik zit met relaties die ik nog niet zo lang ken, aan tafel.**
 - a. Tijdens de eerste lunch gaat de conversatie alleen over luchtige onderwerpen.
 - b. Tegenwoordig is elk onderwerp bespreekbaar.
 - c. Ik heb een aantal gesprekspunten van te voren bedacht, maar laat bepaalde onderwerpen altijd bewust weg.
 - d. Geen van deze antwoorden is juist.
7. **Eet ik mijn bord wel of niet leeg?**
 - a. Ik eet meestal mijn bord leeg, anders denkt de ober dat ik het niet lekker vind.
 - b. Ik mag altijd zelf bepalen of ik mijn bord leeg eet of niet.
 - c. Als de ober mij aan tafel iets opschept, eet ik mijn bord leeg.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
8. **Aan het einde van een lunch in een restaurant**
 - a. vouw ik mijn servet op en leg ik het links naast mijn bord.
 - b. leg ik mijn servet onopgevouwen naast mijn bord.
 - c. leg ik een papieren servetje op mijn bord of een stoffen servet op mijn stoel.
 - d. Geen van bovenstaande antwoorden is juist.
9. **Zo gauw een man gaat staan, doet hij zijn jasje dicht.**
 - a. Ja, behalve als je een pak met vest draagt, dan hoeft het weer niet.
 - b. Ja, als je een buikje te camoufleren hebt, wel; anders hoeft het niet.
 - c. Ja, altijd.
 - d. Nee, dat geldt alleen in de situatie dat je iemand een hand geeft.

Interview met etiquette- 'Smakelijk eten'

Door Ruben Libgott

En? Hoeveel vragen had u uit de serie vragen links goed? Etiquette. Het zijn de regels die bepalen wat hoort en hoe je je moet gedragen. Ontstaan en vastgesteld door gebruiken en overlevering, regelt de etiquette de omgang tussen mensen in allerlei situaties. Thuis, op het werk, op straat en... aan tafel! Daarom in deze thema-editie over voedsel een interview met etiquette-deskundige Nahnya barones van Voorst tot Voorst over deze 'instituten', zoals wij Bestuurskundigen ze graag noemen. Immers, of het nu bij de studentenvereniging, op een gala, bij uw (toekomstige) schoonouders of later op uw werk is: tafelmanieren en omgangsvormen geven van ú als Bestuurskundige een eerste, o zo belangrijke indruk.

Waar komt Uw interesse voor de etiquette vandaan?

Van huis uit had ik de etiquette veelvuldig meegekregen. Dingen vielen mij dan ook vaak op. Vroeger werkte ik in de banksector. Ik maakte zo een collega mee, die zeer vakkundig altijd was aan de vergadertafel, goed gekleed etc. Maar éénmaal aan tafel bij het eten zag ik een heel ander persoon. Hij 'schoffelde' de maaltijd naar binnen. Ik sprak hem hier later op aan en hij vertelde mij ook dat hij zich nooit op zijn gemak voelde aan tafel bij klanten. Moet je eens bedenken. Het is toch een schande dat zo'n capabel persoon een angst krijgt om naar een restaurant te gaan? Hij is mijn eerste leerling geworden.

Toen ik zeven jaar geleden met mijn bedrijf 'Eetiquette' begon, was dit woord eigenlijk *not done*. Het was niet van deze tijd. Er was ook nergens een boek over te vinden. Maar nadat Reinildis van Ditzhuyzen een herziene uitgave had geschreven van het klassieke boek 'Hoe hoort het eigenlijk?' van Amy Groskamp-ten Have en dit met veel bombarie in de media kwam, kreeg het nieuwe aandacht. En nu kun je geen krant openslaan of zelfs op t.v. en het gaat wel over

deskundige Nahnya barones van Voorst tot Voorst
wensen?

Eigenlijk hoort dat niet!

Nahnya barones van Voorst tot Voorst

etiquette. Het is een reactie op de jaren '60 waar alles dat ouderwets was werd weggehoond. Maar het heeft ook vooral te maken met de verschuiving van een productie- naar een diensteneconomie. Het gaat niet meer om het product. Als je bij een bank werkt, je bent advocaat of je moet beleid verkopen gaat het om jou. Jij bent het product. Het draait om menselijk contact en relaties.

De etiquette is van alle tijden. Maar in de middeleeuwen werd het door de vorsten gebruikt, om hun adelen en hofhouding meer samenhang te geven en de hiërarchie te verduidelijken. Het onderscheidde de edelen van de overige bevolking. Ziet U hierin een verandering en zijn etiketteregels ook aangepast, naarmate het 'gewone' volk het ook overnam?

Men is tegenwoordig meer ontwikkeld. Men blijft niet meer binnen het eigen

dorp. Men reist meer. We gaan allen naar dezelfde scholen en er is minder een klassenmaatschappij dan in bijvoorbeeld Engeland. De vraag is ook in welk opzicht je van een elite zou kunnen spreken. Ik denk wel dat iedereen van een bepaald niveau of van een bepaalde werkomgeving goed gemanierd moet zijn. Het gaat er niet om waar je vandaan komt, maar wat je functie is. Wim Kok stond eerst in zijn wollen trui als vakbondsman op de barricaden. Later stond hij in een keurig maatpak naast Chirac. Hij vertegenwoordigde Nederland. Je gaat om met mensen van een bepaald niveau. En als je dat niveau wel kunt overnemen in je kleding, taalgebruik of auto, maar niet in je manieren, dan botst dat. Als iemand van de postkamer niet netjes eet, heb ik daar geen probleem mee. Wel als de directeur dat doet. Hij vertegenwoordigt het bedrijf. Maar een plezierige omgang met elkaar is overal prettig. In Engeland rijdt men links, hier rijdt mijn rechts. Dat maakt niet uit, zolang je je er maar aan aanpast. Etiquette zijn de regels voor het sociale verkeer. Je hebt dus de regels of de etiquette hoe het hoort, maar dan kijk je of het ook past in de situatie (wellevendheid). Dan ben je goed gemanierd. Dat geeft zekerheid en zelfvertrouwen en komt ten goede van de uitstraling. Dat bij elkaar zorgt voor goede relaties. Op de universiteit is iedereen bezig met kennis. Kennis is onontbeerlijk, maar het gaat ook om de manier van presenteren. Vorm en inhoud zijn belangrijk. Als de verpakking niet in orde is, komt de boodschap niet over. Goede manieren vallen niet op, het ontbreken ervan wel.

U geeft ook cursussen aan mensen die werkzaam zijn binnen het openbaar bestuur. Aan welke organisaties zool?

Ik geef cursussen voor organisaties of afdelingen die veel internationaal werken. Bijvoorbeeld voor staatsontvangsten. Laatst was er een cursist, die moest een grote ontvangst organiseren, maar die zat ook aan tafel. En terwijl ze bezig was met het diner, moest ze ook allerlei dingen regelen. Dat kan natuurlijk niet. Je richt je óf op de gasten en dineert mee, óf je houdt je alleen bezig met de organisatie. Het zijn soms kleine dingen. Maar ook daar: je bent vertegenwoordiger van Nederland, van jou en mij.

Verder verzorg ik cursussen voor diplomatieke missies, organisaties die

Tafelmanieren

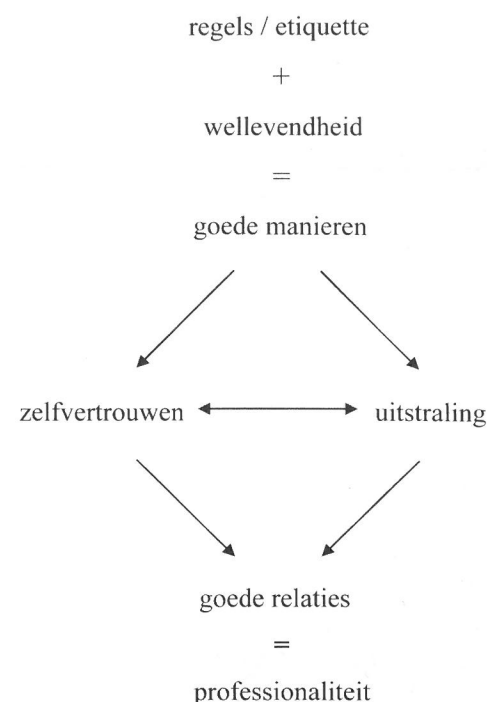
- rechtop zitten, handje op het randje
- servet meteen op schoot leggen
- wacht met eten tot gastvrouw begint
- wacht met drinken tot gastheer begint
- broodbordje staat links
- niet met bestek zwaaien
- glas onderaan kelk vasthouden
- niet pakken maar vragen
- couvert tijdens eten ^
- couvert sluiten =
- aan tafel blijven zitten tot einde

nationaal werken en semi-overheidsinstellingen. Ik geef nu ook een cursus aan een overkoepelende organisatie voor jonge ambtenaren. Dat zijn hele knappe koppen, op een behoorlijk niveau. Maar de receptionist beneden ziet er nog keuriger uit. "Koop een pak, je bent niet thuis!", zeg ik dan. Soms heeft er dan iemand wel een pak aan. "Ja", zegt men dan. "Maar die is van niveau X". Tot niveau X geldt het dan blijkbaar niet. Dat is toch gek? Etiquette-deskundige Van Loon zegt daar ook over: "Kleed je op de baan die je ambieert". Je moet laten zien dat je overal inzetbaar bent. Door dit soort kleinigheden gaat men toch vaak twijfelen aan je capaciteit of deskundigheid.

Stel, ik ben een ambtenaar en moet lunchen met andere mensen voor het maken van beleid. Waar moet ik specifiek op letten?

Allereerst moet je ervoor zorgen dat je manieren zo goed zijn, dat je je kunt concentreren op je gezelschap en op de inhoud kunt letten. Je moet alles automatisch kunnen toepassen. Er was eens een cursist uit Leiden, die was zó ongelukkig over zijn tafelmanieren. Hij bestelde alleen maar broodjes kaas, omdat hij niet wist hoe hij andere dingen in gezelschap moest eten. Hij kon zich hierdoor ook niet op de inhoud van een gesprek richten.

Verder is natuurlijk de tafelschikking van groot belang. Het moet functioneel zijn. Als je de assistent bent van iemand, zorg dat je dan naast diegene zit. En zorg dat de mensen die dingen met elkaar moeten bespreken tegenover elkaar

beginnen. Je moet ook van tevoren bepalen wat het doel is. Is het een vergadering met een broodje erbij, dan draait het eigenlijk alleen om het bespreken van de zaken. Is het echter een echte lunch, dan praat je eigenlijk niet over het werk. Maar dat biedt wel perspectieven om later op kantoor de zaken door te nemen.

"Het is beter een goede indruk te bevestigen dan een negatieve indruk te ontkrachten."

zitten. Een ronde tafel maakt het ook altijd makkelijker voor de communicatie. Mensen van hetzelfde niveau moeten bij elkaar zitten. Dat bevordert het gesprek en biedt de kans ervaringen uit te wisselen. Dat schept een band en stimuleert het zakendoen.

Zorg ook dat je het eten niet naar binnen werkt en niet met volle mond praat. Als je slim bent, eet je ook weinig, zodat je snel en op het juiste moment op dingen kunt reageren.

Tips voor het houden van een speech

- wat is de aanleiding van uw speech
- kies het juiste moment
- leg uw servet op uw stoel
- kies een strategische plaats
- ga staan, rechtop, op twee benen
- handen niet in de zakken
- jasje dicht, één knoop
- let op een correcte aanhef
- kijk de mensen gelijkelijk aan
- let op articulatie en intonatie
- vermijd stopwoordjes, eh e.d.
- houd het kort
- breng een toast uit

Richt je niet op het eten, maar op het gezelschap en het doel van de lunch. Neem dan ook niet een broodje eiersalade als je weet dat dat lastiger eet. Anders heb je alleen daar aandacht voor.

En wanneer kun je het beste beginnen met het bespreken van het beleid?

Het is aan de gastheer om daarover te

Er is ook de discussie over het aanbieden van een lunch of een diner aan ambtenaren. Het zou de integriteit van ambtenaren kunnen schaden, wanneer ze hierdoor misschien hun objectiviteit verliezen. Hoe ga je hiermee om?

Het is ten eerste een kwestie van 'ken uw klant' of weet dat ambtenaren hier een probleem mee kunnen hebben. Biedt het dan ook niet aan. Maar wanneer je als ambtenaar in de situatie komt dat iemand jouw eten wil betalen, geef dan duidelijkheid. Nóg beter: meldt vooraf wanneer je wordt uitgenodigd, dat jouw ministerie bijvoorbeeld niet wil dat jouw eten wordt betaald.

U geeft dus ook cursussen voor mensen die te maken hebben met internationale contacten. Wat zijn Uw tips waar het gaat om het dineren met buitenlandse delegaties?

Zorg dat je weet wie er komen, informeer. Wat gek is, als men naar Japan gaat neemt men wel alle boeken door. Maar wanneer het aankomt op Duitsland niet. Men kreeg daar bijvoorbeeld geen kopje koffie aangeboden. Nou, dat vond men wat. Maar het is daar helemaal niet gebruikelijk!

Verder moet je zorgen dat je talenkennis goed is, dat je iets weet over het land en wat er speelt. In China eet je je bord niet leeg, want dat betekent dat je niet genoeg hebt gehad. Maar richt je niet op tafelmanieren, dat gaat vanzelf. Het moet in orde zijn. Het is een hulpmiddel, geen doel.

Jean-François de Troy (1645-1730), lunch met oesters (1735), Musée Conde, Chantilly, Frankrijk.

Maar wie moet zich aan wie gaan aanpassen?

Daar was onlangs een mooi voorbeeld van. Iran zou een bezoek brengen aan Frankrijk, maar maakte van tevoren kenbaar dat er geen alcohol mocht worden geschonken. Normaal was dit nooit een probleem, maar er waren toen verkiezingen waarin ze zich tegen alcoholgebruik profileerden. Frankrijk liet weten Iran graag te willen ontvangen, dat zij geen alcoholische drank zouden krijgen, maar de Fransen zouden gewoon wijn drinken. In principe moet het ook worden bepaald door de gastheer. Hij moet wel naar vermogen rekening houden met zijn gasten. Het gaat ook om het doel. Wil je ten koste van alles je relatie goed houden of wil je je eigen punt maken?

Wat zijn tot slot Uw gouden tips?

Bereid je voor. Begin er nú mee. Tafelmanieren tonen je afkomst. Je moet je geen seconde met de etiquette hoeven bezig te houden. Het werkt alleen als het een automatisme is. Het gaat om het gezelschap. *It's not what's on the table that matters but what's on the chairs.* Bepaal je doel en wees tevreden als je iets goed hebt gedaan. Als je iets niet weet: informeer!

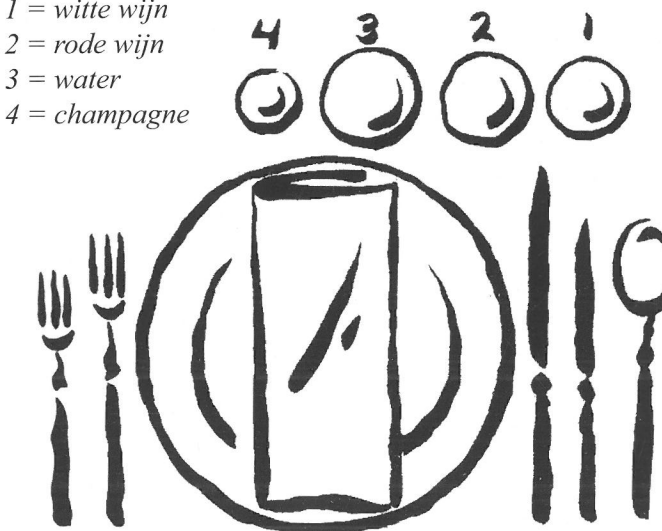
Het gaat om vorm en inhoud. Let op: men onthoudt maar 7 procent van de inhoud. 93(!) procent van de indrukken wordt bepaald door de vorm. Het is beter een goede indruk

te bevestigen dan een negatieve indruk te ontkrachten. Trouwens het thema van deze editie is 'Smakelijk eten!', maar eigenlijk mag je dat niet zeggen. Het hoort niet. Het is eigenlijk een bevel en een foutieve vertaling van het Franse *bon appétit*. Het impliceert ook dat je twijfelt aan de kwaliteiten van de kok. Het spreekt voor zich dat het eten goed is. Het is ook een code. We hebben afgesproken het niet te zeggen. Zeg liever: "Dat ziet er heerlijk uit!"

Nahnya barones Van Voorst tot Voorst is expert op het gebied van representatie, omgangsvormen en tafelmanieren. Middels haar eigen bureau Eetiquette geeft ze advies en verzorgt ze trainingen op dit gebied. Voor meer informatie: www.Eetiquette.nl.

Franse wijze van dekken.

- 1 = witte wijn
- 2 = rode wijn
- 3 = water
- 4 = champagne

Dek de tafel van buiten naar binnen: zorg dat het eerste eetgerei dat gebruikt wordt aan de buitenzijde ligt, gerekend vanaf het bord. Bron: Ditzhuyzen, R. van (1999), Hoe hoort het eigenlijk?, Haarlem: Becht BV.

Voedsel met het keurmerk van vertrouwen

Vol vertrouwen keuren

Door dr. Gerard Breeman

Keurmerken zijn populair. We kennen het CBF keurmerk voor goede doelen, FSC keurmerk voor verantwoord beheerde bossen, ANWB keurmerk voor betrouwbare campings en zelfs een SVVS keurmerk voor Sinterklaasactiviteiten. Vooral de voedingsindustrie kent vele verschillende soorten keurmerken. Zo is er het Eko-keurmerk voor biologisch voedsel, Demeter keurmerk voor biologisch dynamisch voedsel, milieukeur voor producten die milieu vriendelijk geproduceerd zijn, V-Keur voor vegetarisch voedsel en Max Havelaar voor eerlijke handel. Ook kent de voedselindustrie keurmerken waarbij het hele productieproces betrokken is. Dit wordt integraal keten beheer (IKB) genoemd. Bekend zijn onder andere het IKB Scharrelvarkensvlees en het IKB Vleeskeurmerk. Een keten is daarbij het geheel van alle schakels in een voedselproductieproces. Het omvat de primaire producent (de boer), de verwerkende industrie, de distributeur en de consument; het loopt van het “zaadje tot karbonaadje”.

Het doel van keurmerken en ketenbeheer is het garanderen van een bepaalde voedselkwaliteit of een specifieke wijze van produceren. Overheden, producenten en consumentenorganisaties verwachten er veel van. Het zou vooral voedselveiligheid en voedselkwaliteit vergroten en er zijn nauwelijks kritische geluiden over te horen. Ketenbeheer in het bijzonder zou de transparantie van de productieketen vergroten. Daardoor zou zowel het vertrouwen van burgers in voedsel toenemen als ook het vertrouwen van actoren uit de keten in elkaar. Maar kunnen we daar wel zo zeker van zijn? Leidt ketenbeheer wel tot een toename van vertrouwen? Deze vraag wil ik beantwoorden door een theoretische exercitie uit te voeren, waarbij ik de actoren in de voedselproductieketen als een sociaal netwerk opvat.

Vertrouwen onder druk

Voorstanders van integraal ketenbeheer wijzen er vaak op dat samenwerking tussen de partners in de keten tot vertrouwen leidt. Wanneer we deze samenwerking opvatten als een sociaal netwerk dan leert de literatuur over sociaal kapitaal ons inderdaad dat dit soort van samenwerking tot vertrouwen kan leiden. Bekende auteurs, als Putnam

en Fukuyama betogen in hun werk dat deelname aan sociale netwerken, zoals buurtorganisaties, kredietrotatie netwerken, zelfhulp organisaties, vakbonden, politieke partijen, coöperaties en kerkgenootschappen tot vertrouwen leidt. (Putnam, 1993, 2000, 2004; Fukuyama, 1995). Als eenmaal vertrouwen is gewonnen, dan neemt dat ook toe bij elke keer dat er gebruik van wordt gemaakt. Het is een zelfversterkend mechanisme waarbij samenwerking tot vertrouwen leidt, en vertrouwen weer die samenwerking versterkt. Hirschman duidde vertrouwen aan als een morele bron ‘whose supply may well increase rather than decrease through use’ (Hirschman, 1984).

Wanneer we Hirschman volgen kunnen we er vanuit gaan dat zolang actoren betrokken blijven in een sociaal netwerk en zolang zij elkaar niet bedriegen, het vertrouwen gewaarborgd blijft. Het vertrouwen is dan “verwerkt” in de dagelijkse praktijk van samenwerken. Het komt tot uiting in verschillende coöperatieve verbanden, gemeenschappelijke activiteiten, gemeenschappelijke organisaties et cetera. Maar, een gevolg van de introductie van integraal ketenbeheer is dat de bestaande samenwerkingsverbanden zullen gaan veranderen. Van belang daarbij is dat ook het zelfversterkende mechanisme van vertrouwen dan kan gaan haperen. Het opgebouwde, geïnstitutionaliseerde vertrouwen

zal niet meer als vanzelfsprekend zijn.

Een belangrijk concept in de ketenliteratuur is bijvoorbeeld de ketenomkering, wat betekent dat de focus van het beleid is verlegd van de primaire producent naar de organisaties die dichterbij de consument staan. Het gaat bij integraal ketenbeheer immers om de kwaliteitseisen van de consument en niet meer om de productiecapaciteit van de boer, wat decennia lang na de Tweede Wereldoorlog wel het geval was. De consequentie is dat machtsverhoudingen zullen gaan veranderen en voorheen invloedrijke spelers buiten

“Het gaat bij integraal ketenbeheer om de kwaliteitseisen van de consument en niet meer om de productiecapaciteit van de boer.”

spel komen te staan. Sommige actoren zullen in de keten worden ingesloten, andere buitengesloten. Uitsluiting en de veranderende machtsverhoudingen kunnen meteen al bij de introductie van ketenbeheer het vertrouwen onder druk zetten. De actoren die eerder betrokken waren kunnen zich gepasseerd of zelfs bedrogen voelen. Vertegenwoordigers uit de sector die eerder veel invloed hadden kunnen cynisch worden en hun vertrouwen in het sociale netwerk volledig verliezen. Maar uitsluiting kan ook bij “derden” tot wantrouwen leiden, wanneer zij na verloop van tijd willen deelnemen, maar buitengesloten worden. Gesloten sociale netwerken blijken vaak geen activiteiten te ontplooiën om nieuwe actoren te werven, waardoor zij gefrustreerd buiten de productieketen kunnen blijven staan. Dit is helemaal ernstig wanneer deze buitenstaanders nieuwe creatieve ideeën hebben. Ketenbeheer draagt dus het gevaar in zich creativiteit buiten te sluiten, en frustratie en afgunst op te roepen.

Kanabalisering van vertrouwen

Misschien is mijn verhaal te negatief. Misschien ontwikkelen de sociale netwerken zich wel tot hechte veerkrachtige samenwerkingsverbanden die gebaseerd zijn op interpersoonlijk vertrouwen; precies zoals de literatuur over sociaal kapitaal voorzegt. Helaas voorziet ik ook dan, op langere termijn, vertrouwensproblemen. Vertrouwen kan namelijk verloren gaan, nadat relaties zich geruime tijd succesvol hebben ontwikkeld. Dit doet zich vooral voor wanneer relaties zich formaliseren. In die situaties zien we

“Het vertrouwen waarop de samenwerking aanvankelijk gebaseerd was, wordt door de regels weg gegeten: de regels vervangen het vertrouwen.”

dan dat regulering het vertrouwen kanabaliseert. In zijn boek *Trust and Rule* beschrijft Tilly (2005) dit effect. Hij betoogt dat door integratie van vertrouwensnetwerken in reguleringssystemen (systems of rule) het persoonlijke vertrouwen tussen partners langzamerhand verdwijnt. Juridische instrumenten waarborgen dan de relaties in

plaats van vertrouwen. Tilly schildert een beeld van bestuurders als hebbelijke roofdieren die zo veel mogelijk vertrouwensnetwerken willen inlijven in hun systemen. Het resultaat van deze integratie is dat het vertrouwen waarop aanvankelijk de samenwerking gebaseerd was, door de regels wordt weg gegeten. Kortom, de regels vervangen het vertrouwen.

Het is te verwachten dat bij ketenbeheer op termijn hetzelfde effect te zien is. Aanvankelijk zullen de onderlinge relaties in de ketens vertrouwensrelaties zijn. Maar na verloop van

tijd zal de regulering rondom de keten zich van verschillende kanten opdringen. Deelnemers in de keten zullen verschillende privaat juridische instrumenten inzetten om de handelsrelaties te bevestigen en eerlijke concurrentie te waarborgen. Zij kunnen bijvoorbeeld afspraken maken over het niveau van de kwaliteit, over labelling en keurmerken en over de verwerkingsprocedures van de producten. Van buiten de keten zullen publieke instituties regels opstellen ten aanzien van de voedselveiligheid. De EU is bijvoorbeeld al geruime tijd bezig een uitgebreid tracking en tracing systeem te ontwikkelen. Dit systeem, de hazard analysis and critical control points (HACCP) systeem regelt bijvoorbeeld de vereiste hygiëne tijdens de voedselproductie, verwerking en distributie.

Deze reguleringen kunnen het interpersoonlijke vertrouwen binnen het sociale netwerk eroderen. Ze maken het vertrouwen overbodig, want alles is vastgelegd in regels. Het gevolg is dat vertrouwen niet meer herbevestigd wordt in de dagelijkse interacties en wanneer vertrouwen niet gebruikt wordt, zo betoogt Hirschman, zal het ook wegsijpelen.

Onzeker vertrouwen

Het is moeilijk te voorspellen in welke mate deze negatieve effecten zich ook daadwerkelijk zullen voordoen, omdat er ook vele positieve effecten van integraal ketenbeheer te verwachten zijn. In elke ontwikkelingsfase van het ketenbeheer zullen zich dan ook tegengestelde trends tegelijk voordoen, wat leidt tot een ambigue uitkomst. Vertrouwen blijft daarin een onzekere factor.

Ten eerste leert de literatuur over sociaal kapitaal ons dat samenwerking tot collectief vertrouwen leidt. Ik verwacht dan ook dat een langdurige succesvolle samenwerking in de productieketen tot sterke, veerkrachtige vertrouwensrelaties met een hoge mate van cohesie zal leiden. Maar, tegelijkertijd worden door integraal ketenbeheer machtsrelaties op zijn

Frontaal

Naakt

www.FrontaalNaakt.nl

Voedselbanken

Eerst kommt das Fressen und dann die Moral. Mooie uitdrukking waar ik steeds aan moet denken als de Voedselbank ter sprake komt. De oprichters van de Voedselbank, Sjaak en Clara Sies, hebben ruzie met de Federatie Voedselbanken Nederland

(FVN). Het zou om bestuurlijke vernieuwing gaan en om de betaalde directeursfunctie die Sjaak eist maar niet krijgt. De federatie verwijt het echtpaar Sies nu een zucht naar macht en het paar beschuldigt de federatie ervan een lastercampagne te voeren.

Heel slijk, allemaal. De Voedselbank schopt dat mooie Duitse gezegde helemaal door de war. Hier is het namelijk precies omgekeerd: eerst is er de moraal, de hongerigen voeden, dan komt die Voedselbank en dan is er cynisme, nihilisme zelfs.

Dat is altijd zo geweest bij die Voedselbank. Iedereen gaat ermee aan de haal, niemand geeft echt om de mensen die van die Voedselbank afhankelijk zijn. Tijdens de laatste campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen diende de Voedselbank om de mensen ervan te overtuigen dat de christenen en de liberalen van Nederland een soort Dickensiaanse hel hadden gemaakt, waar de mensen van honger stierven op straat. Er waren immers blijkbaar Voedselbanken nodig! Een beter bewijs van schrijnende armoede was er blijkbaar niet. Stem daarom links, was de boodschap, want dan krijgt iedereen weer gratis geld om gewoon voedsel bij de Aldi te halen.

De Aldi, dát is pas een schande! Dat mensen blijkbaar zo'n slechte smaak hebben dat ze de meuk vreten die daar in de schappen ligt. Al moet ik wel zeggen dat ik er altijd de reuzengarnalen uit de diepvries haal, want die zijn nergens zo goedkoop. En de trostomaten zijn er ook erg goed.

Maar voedselbanken zijn een teken van beschaving. Althans, zouden ze kunnen zijn als er niet altijd van die vuile spelletjes mee worden gespeeld. Want er is geen schrijnende armoede in Nederland. Er zijn wel veel mensen die zichzelf diep in de penarie helpen, bijvoorbeeld door veel meer geld uit te geven dan ze verdienen. Je zou dan kunnen zeggen: "Eigen schuld dikke bult en zoek het nou zelf maar uit, want je hebt een royale uitkering, je krijgt korting op het lidmaatschap van een sportclub, je krijgt geld voor een wasmachine, je krijgt schuldhulpverlening,

allemaal betaald door Vadertje Staat en nóg heb je geen geld om eten te kopen." Maar nee, altijd blijven er in Nederland mensen bereid om je weer wat toe te stoppen. Om voor je te gaan bedelen bij bedrijven zodat alles, dat jij hoeft te doen, is naar zo'n Voedselbank gaan en dan met je ontevreden muil constateren dat er wéér bloemkool in je pakket zit en je had "godverdomme vorige week ook al bloemkool!"

Als mensen zich belangeloos inzetten voor andere, ondankbare mensen, is dat socialisten altijd een doorn in het oog. Socialisten vinden dan dat Vadertje Staat blijkbaar een taak heeft laten liggen. Vadertje Staat moet namelijk alles voor ons doen. Vadertje Staat moet ons voeden, kleden, onderdak geven, hij moet keuzes voor ons maken en voor ons nadenken. Als een socialist iemand ziet nadenken, komt het stoom hem uit de oren. Een schande is het, dat die arme vrouw zelf moet nadenken. Waarom doet de overheid dat niet voor haar! Stem SP!

Vroeger dacht ik dat er echte altruïsten bestonden, mensen die zich belangeloos voor anderen inzetten. Maar inmiddels weet ik dat niemand iets voor niks doet. Niemand. Als Femke Halsema knarsetandend sist dat die mensen onze hulp nodig hebben weet ik dat ze nat wordt van machtsgeilheid. Moet je de ogen van Jan Marijnissen zien glinsteren als hij het over de zwakkeren in de samenleving heeft. Zij weten: je moet mensen van je afhankelijk maken,

dan heb je ze in hun macht. Dat heeft niks te maken met idealen en alles met ambitie. Hoe meer mensen er afhankelijk zijn van de staat, hoe groter de macht van dictator Marijnissen. Daarom krijgt iedereen een uitkering, gratis voedsel en gratis kaartjes voor het pretpark, totdat hij is vergeten hoe hij zelf de kost moet verdienen en niks beters weet te verzinnen dan maar op Marijnissen te stemmen. En zo zit het dus ook met het echtpaar Sies. De liefde van mensen gaat door de maag, weten zij en daarom krijgen de mensen nu gratis voedsel. En nu vond meneer Sies het tijd voor een greep naar de macht. Smakelijk eten!

Peter Breedveld is journalist en hoofdredacteur van Frontaal Naakt (www.frontaalnaakt.nl), het fundamentalistisch-secularistische webmagazine voor de hele familie.

Waar een columnist een mening geeft hoeft dit niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie en/of de B.I.L. te onderschrijven.

Door Peter Breedveld

H.A. van Ingen (1847-1920), koeien in de beek onder knotwilgen, olieverf op doek, collectie Museum Veluwezoom.

kop gezet en creatieve actoren buiten gesloten, waardoor wantrouwen, cynisme en frustraties ontstaan. Wanneer vervolgens de contracten ondertekend zijn, de keurmerken opgetuigd en de kwaliteitscontrole systemen lopen, is het moeilijk om veranderingen aan te brengen. Beide effecten, cohesie binnen de keten en frustraties daarbuiten zijn niet wederzijds uitsluitend en kunnen dus tegelijkertijd voorkomen.

Ten tweede kunnen zich ook op de lange termijn tegengestelde effecten voordoen. Wanneer gedrag van actoren in een keten neergeslagen is in regels en contracten, dan leidt dat tot stabiele structuren, zekerheid en continuïteit. Vanuit een organisatieperspectief is dat een gewenst effect. Daardoor wordt gedrag transparant en controleerbaar. Maar, zoals is betoogd, kunnen door de formalisering van relaties de vertrouwensrelaties eroderen. De regels maken dan het interpersoonlijke vertrouwen overbodig. Wanneer vervolgens dat vertrouwen is weggefallen, zal weer meer naar regelgeving worden gegrepen, waardoor het bouwen van vertrouwen nog weer moeilijker wordt. De kunst is om uit die negatieve spiraal te blijven, door niet alles van tevoren te regelen en de ketenstructuur open te zetten voor vernieuwing.

Literatuur:

Fukuyama, F. (1995), *The Political Virtues and the Creation of Prosperity*. London: Penguin Books.

Hirschman, A.O. (1984), "Against parsimony: Three Easy Ways of Complicating Some Categories of Economic Discourse." In: *The American Economic Review* (May) 74(2): 89-96.

Putnam, R.D. (1993), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Putnam, R.D. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Putnam, R.D. (2004) *Better Together: Restoring the American Community*. New York: Simon and Schuster.

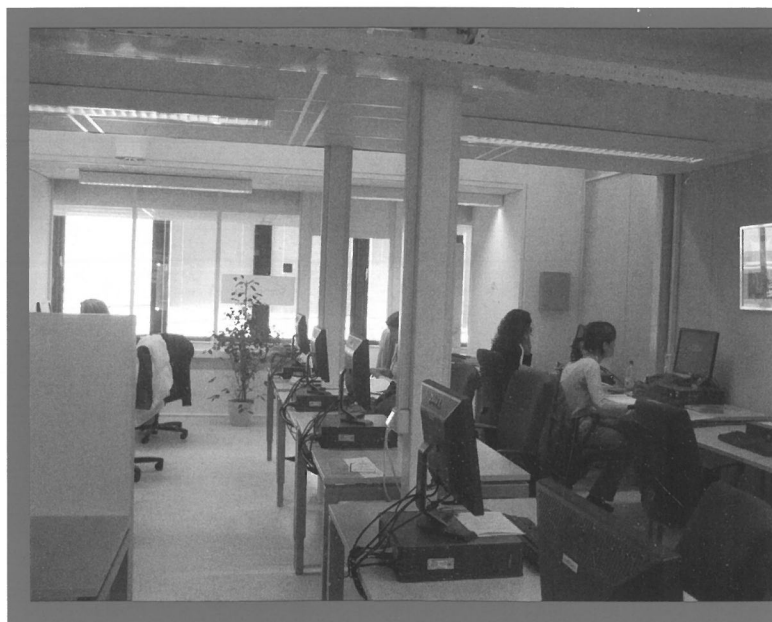
Tilly, C. (2005) *Trust and Rule*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dr. Gerard Breeman was tussen 1999 en 2006 verbonden aan de vakgroep Bestuurskunde van de Universiteit Leiden. Hij promoveerde op een proefschrift over vertrouwen in de landbouwsector. Vanaf september 2006 werkt hij als Universitair Docent aan de Universiteit Wageningen.

Interview met drs. Kees Nagtegaal over het Scriptie-atelier

Door Anouk Baars

Al 3 jaar zit op de 6e verdieping van de faculteit het Scriptie-atelier voor pedagogiek-studenten. Sinds 1 januari 2007 is het ook open voor alle andere F.S.W.-studenten. Het loopt alleen nog niet echt storm in het atelier, slechts vier afgevaardigden van de opleiding Bestuurskunde hebben zich ingeschreven. Bestuurskundige Berichten sprak met drs. Kees Nagtegaal. Hij is docent Bestuurskunde en fungeert ook als S.A.M. (Scriptie-atelier Medewerker).

OK, het Scriptie-atelier. Voor wie is het en hoe werkt het?

Het is bedoeld voor alle master-studenten van de F.S.W., die kunnen in het Scriptie-atelier rustig en ongestoord aan hun scriptie werken. Er is altijd iemand aanwezig, een S.A.M., deze persoon kan je helpen en begeleiden met allerlei technische vragen over je scriptie. Vragen en problemen over SPSS, hypothesen opstellen, hoe je moet citeren etc. Als je van de werkplekken gebruik wil maken moet je je wel even inschrijven.

Ik kan er dus niet terecht als ik een paper moet schrijven of hulp nodig heb met mijn bachelor-project?

Nee, het is echt alleen voor master-studenten. Bachelor-studenten krijgen al genoeg ondersteuning in het project en in de werkgroepen is ook voldoende aandacht voor het schrijven van papers.

Maar er bestaat ook toch zoiets als een scriptie-begeleider? Wat is dan het wezenlijke verschil met een S.A.M.?

Wij beantwoorden geen inhoudelijke vragen over je scriptie-onderwerp. Daarvoor moet je echt bij je begeleider zijn. We kunnen je wel helpen met vragen waarmee je de begeleider niet lastig wilt vallen. Vragen over onderzoek doen, problemen met statistiek, hoe je je literatuurlijst moet opstellen.

Kunt u als S.A.M.-bestuurskunde dan nog iets specifiek voor de bestuurskunde-studenten betekenen?

Het enige wat mij onderscheidt van de andere S.A.M.-en is dat ik wel het een en ander afweet van bestuurskundig onderzoek. Dat wil zeggen kwalitatief onderzoek. Pedagogiek en psychologie hebben natuurlijk meer te maken met kwantitatief onderzoek. Dat is een verschil, maar ik vertrouw erop dat elke S.A.M. je zou kunnen helpen.

Het ziet er allemaal mooi uit, maar het zit er niet bepaald bomvol. Hoe kan dat dan?

Geen idee. Misschien denken studenten dat ze het zelf moeten kunnen. Dat is jammer. Het is juist bij uitstek een kans voor de student! Gewoon een fijne plek om gestructureerd en ongestoord aan je scriptie te werken. Het is heel toegankelijk, er zijn mensen aanwezig die je kunnen helpen. Er zijn medestudenten die in hetzelfde schuitje zitten en voor sociale controle zorgen. Verder zijn er veel faciliteiten, er staan boeken die je kunt gebruiken en er zijn voorbeeldscripties die je kunt inzien. Er staan 20 computers en 2 scanners, verder is er ook plek om je spullen op te bergen. Je kunt er zo lang zitten als je wilt. Nou ja... tot de portier van de F.S.W. naar huis gaat.

Het Scriptie-Atelier bevindt zich op de zesde verdieping van de F.S.W. in kamer 6C.02. Iedere dag van 9.00 tot 17.00 uur is er een Scriptie-atelier Medewerker (S.A.M.) op het atelier aanwezig voor het bieden van hulp en het beantwoorden van vragen. Kijk voor meer informatie op: www.scriptieatelier.fsw.leidenuniv.nl.

Scriptie atelier
Master Thesis Lab

Even voorstellen:

Mathijs van de Waardt

Student-lid van het Opleidingsbestuur BSK

Mijn naam is Mathijs van de Waardt. Sommige ouderejaars zullen mij misschien kennen als penningmeester van het B.I.L.-bestuur '04-'05, anderen misschien als commissielid Almanak dit jaar. Hoe dan ook, ik draai alweer een aantal jaren actief mee bij de studievereniging. Na de ervaringen in SB.03 wilde ik ook weleens zien hoe het aan de andere kant van de opleiding, 'de vijfde', aan toe ging en heb ik besloten te solliciteren voor student-lid van het Opleidingsbestuur Bestuurskunde.

Elk jaar neemt één student plaats in het Opleidingsbestuur. Als student-lid ben je de vertegenwoordiging van alle studenten Bestuurskunde bij het Departement. Het Opleidingsbestuur houdt zich bezig met zaken die te maken hebben met het onderwijsprogramma, zoals studieinvulling, roosters, toelatingseisen, studielast etc.. Daarnaast heb ik ook een adviserende stem in het departementsbestuur, dat zich met algemene zaken rond het departement bezig houdt. Mijn belangrijkste taak is het in het oog houden van de belangen van de studenten, door bijvoorbeeld te kijken of vakken wel goed aansluiten en of communicatie naar de studenten goed verloopt. Onder andere daarom zit ik ook bij de vergaderingen van de opleidingscommissie, waarover jullie in de vorige Bestuurskundige Berichten meer hebben kunnen lezen.

Prioriteiten

Naast het vergaderen en het in het oog houden van algemene studentenbelangen is de functie van het student-lid nauwelijks ingevuld. Ieder jaar kan een ander student-lid andere prioriteiten stellen. Dit jaar heb ik besloten twee zaken als uitgangspunt te nemen:

- Onderwijsevaluaties. Er wordt heel wat af geëvalueerd. De Bestuurskundige Evaluatiecommissie Leiden (BEL) voert paneldiscussies met studenten en publiceert de BEL-gids, het ICLON evalueert met vragenlijsten die bij tentamens worden uitgedeeld; externe onderwijsvisaties en soms andere evaluaties door docenten zelf. Ik heb de indruk dat al deze evaluaties teveel langs elkaar heen lopen en dat met de aanbevelingen meer gedaan kan worden.

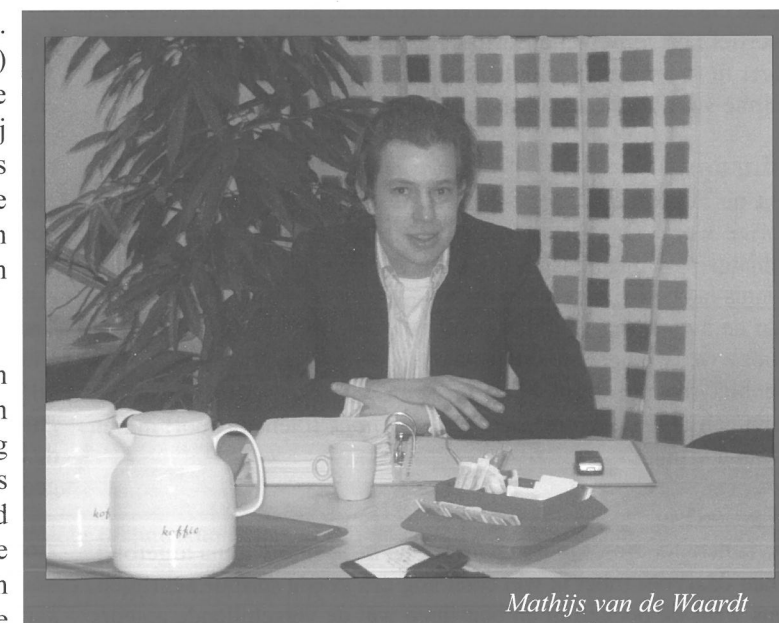
- Contact tussen student en docent. Veel studenten spreken docenten alleen tijdens colleges of tentameninzagen en hebben geen idee, waar ze naast onderwijs geven nog meer mee bezig zijn. Dat docenten ook wetenschappers zijn en vaak interessant onderzoek doen is niet altijd bekend. Daarom is twee jaar geleden 'Dialogo met de 5e' opgestart en heeft dit jaar in een iets gewijzigde vorm een vervolg gekregen met 'Café de 5e'. In een informele

setting is het de bedoeling dat studenten zien dat docenten niet alleen maar halve dagen achter computermontoren zitten en dat docenten zien dat lang niet alle studenten een ongeïnteresseerde zesjesmentaliteit hebben. Beter contact kan leiden tot wederzijds begrip. Daarnaast is 'Café de 5e' ook gewoon een gezellige activiteit.

E-mailadres

Een ander initiatief is het openen van het e-mailadres studentenbsk@fsw.leidenuniv.nl, waar studenten klachten, opmerkingen, suggesties etc. kwijt kunnen. Voorheen kwamen deze opmerkingen via verschillende kanalen binnen en was de coördinatie zoek. Nu worden opmerkingen direct op de agenda gezet van de opleidingscommissie, die een onderzoek kan instellen of het Departementsbestuur adviseren. Dus als je met iets zit, mail! Je krijgt altijd antwoord terug.

Wil je meer weten over wat ik doe, schiet me dan gewoon een keer aan. Als je klachten, opmerkingen, suggesties met betrekking tot het onderwijs hebt kun je mailen naar studentenbsk@fsw.leidenuniv.nl. Zo kunnen we samen het onderwijs verbeteren!

Mathijs van de Waardt

De week van...

Marko Mostarlic

student Bestuurskunde én ab-actis van het
Haags Studenten Schutters Korps
'Pro Libertate'

Student Bestuurskunde Marko Mostarlic (29) bevindt zich momenteel in de laatste fase van zijn studie. Met een scriptie over de totstandkoming van de circulaire Wapens en Munitie 2005 hoopt hij binnenkort af te studeren. Zijn scriptieonderzoek komt niet zomaar uit de lucht vallen. Marko is ab-actis van het Haags Studenten Schutters Korps 'Pro Libertate' (HSSK), een heuse studentenweerbaarheid. Deze vereniging organiseert voor haar leden allerlei activiteiten op het gebied van krijgskunst en defensie. Zo worden er naast lezingen ook schiettrainingen gehouden en vormen de leden een erehaag op het Binnenhof met Prinsjesdag. Tijdens de

komende Nijmeegse Vierdaagse is HSSK ook present. Als ware militairen zullen de leden

met 10 kilo bepakking dagelijks een parcours van 40 kilometer lopen.

Bestuurskundige Berichten liet Marko een week lang, van 12 t/m 18 maart een dagboek bijhouden over de afronding van zijn studie, zijn leven als student en zijn bezigheden als ab-actis van HSSK.

Maandag

Maandagochtend fris opgestaan en telefonisch contact opgenomen met het Regionaal Militair Commando - Zuid (RMC-Zuid). De verschillende Studentenweerbaarheden (10 stuks in totaal) zijn verdeeld onder vijf regionale commando's en wij vallen samen met Rotterdam onder RMC-Zuid. Alle vragen en verzoeken die wij hebben voor ondersteuning bij Defensie verlopen via deze organisatie. Voor de Vierdaagse van Nijmegen hebben alle mannen en vrouwen die met ons meelopen goede schoenen en uitrusting nodig. RMC-Zuid bestelt deze voor ons, maar dan is het wel handig om de schoenmaten door te geven en tussentijds te vragen hoe het met deze bestelling gaat.

Om 19:00 uur vergaderen met een bevriend bestuur. Wij hebben met deze verenging statutaire banden. Toch is het verstandig om regelmatig overleg met elkaar te plegen over activiteiten die we samen of voor elkaar uitvoeren. Het was een leuke vergadering, naast enkele aandachtspunten en afspraken, gaan wij ook eens iets sportiefs op touw zetten. Misschien een sportdag om alle lijven weer fit te krijgen. Schietdagen zijn erg populair, maar daar moet ruimte voor worden gemaakt.

Dinsdag

Via de mail een nabespreking van de schietinstructie-avond van vorige week. Om nieuwe mensen mee te mogen laten doen aan schietdagen op Defensierterrein, wordt er wel geëist dat de mensen kennis hebben van de vuurwapens waar ze mee omgaan. Het doel van de avond was in ieder geval voor allen duidelijk: veiligheid. Voor zover wij hebben vastgesteld was de instructie zeer succesvol. De blik die mij altijd bijblijft, is die van mensen die voor het eerst een Diemaco (dienstgeweer) of Glock (dienstpistool) in hun handen krijgen.

Woensdag

De laatste loodjes. Op nog een vak na is de studie bijna afgerond. Maar daarvoor moet ik wel eerst nog een goede scriptie schrijven. Dus weer de boeken in en begrijpen wat de verschillende auteurs

nu eigenlijk voor ideeën hebben.

Vervolgens 's avonds nog college: Bestuurskundig Onderzoek. Ben wel blij met deze begeleiding, een heldere weg om een scriptie te maken zonder bijzondere franjes. Helaas wel van 20:00 tot 22:00 uur, maar wie afgestudeerd wil zijn, moet lijden.

Donderdag

Achter mijn computer gekropen en een verdere uitwerking gemaakt van het conceptueel theoretisch kader. Na een dag achter een scherm doorgebracht te hebben heb ik toch wel vierkante oogjes gekregen. 's Avonds nog wel even geïjgd voor de conditie en wat frisdrank gehaald. Ik heb weer mazzel, ben nog geen twee meter thuis of de onderkant de van de fles blaast eraf. Heel de fles leeg en alles onder de tonic. Het antwoord van de supermarkt: "breng maar terug, je krijgt een nieuwe met een vergoeding voor de stoomkosten." Wel netjes, alleen jammer van de tonic.

Vrijdag

Weer de bibliotheek in voor een verse lading van mooie ideeën en hun uitwerkingen. 's Avonds: een afstudeerborrel!!! Eerst nog even een frituur uitlenen om er zeker van te zijn dat er bitterballen bij de borrel aanwezig zijn en dan lekker los. Een hoop oude en nieuwe gezichten gezien. Hmmm... Ik moet ook maar snel zo'n borrel plannen.

Zaterdag

Vroeg op (lichtelijk brakjes) een nieuwe trainingsdag voor de Vierdaagse: de Scheveningse bostocht. Samen met de rest 30 kilometer door stad en de duinen van Scheveningen lopen. Een goede afleiding is het mooie weer en we nemen mooi een stuk van de City Pier City loop mee. Het trainen helpt, op die manier heb ik geen last van ongemakken.

Zondag

Vandaag heb ik er een heerlijke uitslapdag van gemaakt. Nog wat gefietst door de stad en 's avonds naar dansles voor de opfrissing.

Eten zegt meer over het leven dan we denken. Althans, dat denk ik. Meestal eet ik elke dag alleen maar pindakaas op m'n brood, en af en toe zit ik in een smeeworst fase. Soms doe ik eens gek en dan eet ik sandwichspread. Beetje afwisseling is wel zo verfrissend. Maar pindakaas blijft toch wel favoriet. Pindakaas met nootjes van de Appie. Het leven bestaat ook uit fases. Zeggen ze. Ik denk dat dat waar is. Die fases vormen je en zijn onderdeel van wie jij bent. Sommigen fasen zijn belangrijker dan andere, dat spreekt voor zich. Maar tegenwoordig gaat alles zo snel. Het zijn geen fases meer, het zijn hypes. Volgens mij is "hype" het Engelse synoniem voor het woord: "hip". Ik denk wel eens dat mensen daar hun identiteit aan proberen te ontlelen, hip zijn. Of juist niet. Je hebt ook van die mensen die er alles aan doen om niet hip te zijn. Alternatief heet dat dan. Op die manier is naar mijn mening productdifferentiatie ontstaan. Als tegenhanger voor de grote melting pot, maar vooral voor dat ene beangstigende woordje: "standaard". Leuk, want als iedereen ineens hip is, is dat dus ook

weer standaard.

En daarom wisselen we met z'n allen wat af. Hoppa, andere fase, andere hype. Met duizelingwekkende snelheden. Niet alleen met ons broodbeleg en onze life-style hoor. Ook met elkaar. Scheiding hier, internetspeeddaten daar... Ik word daar wel eens bang van. Waar moet het heen met deze samenleving? Ik voorspel vervreemding, dichtgetiktheid en een a-sociale maatschappij!

Toegeven, dat is een beetje overdreven. Misschien ben ik wel gewoon jaloers. Ik ben meestal pas vrij laat hip en dus standaard. Heb ik eindelijk ook een mp3speler, is nu de i-pod veel stoerder. Vooral de rode, want dan maak je nog een statement tegen aids ook. En misschien moet ik ook maar eens een nieuw vriendje, deze heb ik al 3 jaar. Sarcastisch? Ja dat komt ervan, van jaloers zijn. Maar hypocriet ben ik vooral. Lekker afgeven op productdifferentiatie en al die mensen die maar hip zijn... Uit alle soorten pindakaas die er bestaan (en dat zijn er een hoop!) lust ik alleen die met stukjes noot van de AH.

Broodje Pindakaas

Door Anouk Baars

Bestuurskunde

Bestuurskunde Wetenschap

Word nu lid van de Vereniging voor Bestuurskunde voor het
Speciale studententarief van € 16,80 per jaar.

Je ontvangt dan gelijk vier keer per jaar het
tijdschrift Bestuurskunde.

Meer informatie? Surf naar www.bestuurskunde.nl

Vereniging voor Bestuurskunde

DE BRUG TUSSEN THEORIE EN PRAKTIJK

Hoe gaat het nu met...

Friso de Jong, oud-voorzitter der B.I.L.

“De helft van mijn collega’s zijn ook Bestuurskundigen”

Door Nelly Ghaoui

In ‘Hoe gaat het nu met...?’ zoeken wij een alumnus of alumna op voor een interview over hun studententijd en wat zij daarna zijn gaan doen. In deze ‘Hoe gaat het met...?’ een interview met Friso de Jong, oud-voorzitter der B.I.L. van het bestuur 1998-1999. Wij zochten hem op in Den Haag, waar veel Leidse Bestuurskundigen te vinden zijn.

Wanneer studeerde je Bestuurskunde en waarom ben je Bestuurskunde gaan studeren?

Ik heb Bestuurskunde gestudeerd van 1995 tot de zomer van 2003. Ik kom oorspronkelijk uit Groningen en ik wilde iets studeren wat je niet aan de universiteit daar kon doen. Op de middelbare school was mijn favoriete vak geschiedenis en een studie Geschiedenis had daar goed bij aangesloten. Alleen vanwege de beperkte kansen op de arbeidsmarkt zocht ik naar iets breders. Bedrijfskunde heeft meer een economische inslag met wiskundige modellen, wat mij niet aantrok. Bestuurskunde is in vergelijking met Bedrijfskunde socialer, meer maatschappelijk. Bestuurskunde werd toen ik ging studeren beperkt aangeboden, je kon het alleen studeren in Enschede, Rotterdam en Leiden. Mijn keus viel op Leiden

studeren in het buitenland is volgens mij heel goed omdat je erachter komt dat je veel overeenkomsten hebt met studenten uit andere landen. Ik ben van mening dat in deze tijd van eurosceptis, een periode in het buitenland studeren heel erg belangrijk kan zijn voor je beeldvorming van Europa. Je bekijkt de zaken vanuit een ander oogpunt. Zoals je merkt ben ik een voorstander van de EU. In Nederland gaan wij namelijk te veel voorbij aan al het goede dat de EU gebracht heeft. Vaak worden slechte ontwikkelingen ten onrechte afgeschoven op de EU. Bijvoorbeeld onlangs in Frankrijk waar Airbus veel mensen moet ontslaan, de schuld daarvan wordt gegeven aan de EU. Terwijl zonder de EU, Airbus waarschijnlijk niet was ontstaan!

Het leukste uit mijn studententijd waren de buitenlandse

“Het leukste uit mijn studententijd waren de buitenlandse reizen van de B.I.L.”

omdat het een mooie oude binnenstad heeft en omdat Leiden een echte studentenstad is. Ik was ook wel graag in Utrecht gaan studeren wat dat betreft, maar daar was toen geen Bestuurskundeopleiding. Ik heb lang gestudeerd, acht jaar, maar heb er wel alles uitgehaald en veel dingen gedaan. Ik heb nog steeds wel veel met Leiden. Ik woon bijvoorbeeld nog steeds in een beheerderappartement in een studentenhuus en zou in de toekomst graag in Leiden blijven wonen.

Wat heb je dan zoal gedaan tijdens jouw studententijd?

Ik heb een jaar in het buitenland gestudeerd in Ierland, in Limerick. Dat was heel erg leuk, ik kan het iedereen aanraden. Tijdens dat jaar heb ik naast mijn studie kennis gemaakt met de Europese lobby. Ik heb aan dat jaar veel internationale contacten overgehouden, die ik nog regelmatig zie. Een jaar

reizen van de B.I.L., ik ben met vier reizen mee geweest. Ik ben meegegaan naar Kopenhagen en Stockholm; Praag, Bratislava en Boedapest; St. Petersburg in mijn bestuursjaar en daarna nog naar Washington. Vooral de reis naar Praag blijft mij bij. Je mocht toen Tsjechië absoluut niet in met een verlopen paspoort. Het verantwoordelijke bestuurslid had er dan ook bij iedereen op gehamerd dat hun paspoort geldig moest zijn. We waren nog niet zo lang op weg of ik werd bij Breda de bus uit gezet omdat mijn paspoort verlopen was. Dit was in de tijd dat je in één dag een paspoort kon regelen, dus ben ik met de trein terug gegaan naar Leiden en heb ik op het stadhuis een nieuw paspoort gehaald. Daarna ben ik doorgereisd naar Schiphol waar ik met mijn zielige verhaal de grondstewardess van KLM zover heb gekregen dat ik met korting een ticket naar Praag kon kopen. Als student kan je

natuurlijk niet dat soort tickets betalen voor de volle prijs. Ik ben dus met korting naar Praag gevlogen, waar ik een halve dag eerder bij het hotel incheckte dan de rest van de groep die vijftien uur in de bus zaten. De buitenlandse reizen van de B.I.L. waren niet duur, doordat de B.I.L.-commissies creatief waren met arrangementen. Zo konden er leuke reizen in elkaar gezet worden.

Zoals ik eerder noemde, heb ik een jaar B.I.L.-bestuur gedaan. Ik was voorzitter van de B.I.L. in 1998-1999. We hebben in dat jaar veel gedaan als bestuur en ik heb dat jaar maar weinig studiepunten gehaald. We hebben in dat jaar geprobeerd de B.I.L. op de kaart te zetten als een actieve en interessante studievereniging niet alleen op F.S.W. maar ook daarbuiten in Leiden. Het meest bijzondere aan mijn bestuursjaar is dat ik in de kerk aanwezig mocht zijn toen Nelson Mandela in Leiden zijn eredoctoraat ontving. Ik denk dat dit wel het hoogtepunt van mijn studietijd was.

Na mijn bestuursjaar heb ik nog een tijd in de Raad van Advies gezeten van de B.I.L. en in de Faculteitsraad van F.S.W. voor de SGL. Studentlid zijn van de Faculteitsraad was leerzaam, maar ik vond dat je als student weinig in de

melk te brokkelen had. Wij hebben wel wat kleine dingen kunnen doen, zoals meer plaatsen in het fietsenhok, maar inhoudelijke beleidsvraagstukken werden veelal niet met de studenten besproken.

Naast mijn activiteiten bij de studie, ben ik ook actief lid geweest van Augustinus.

Je kwam naast al deze activiteiten ook aan studeren toe, hoe was dat?

In de periode dat ik studeerde zijn er veel veranderingen binnen de studie geweest. Toen ik begon met studeren was de studie flexibeler dan aan het eind. Tentamens konden bijvoorbeeld met een mondeling nog gehaald worden en deadlines konden af en toe wat opgerekt worden. Dat de studie minder flexibel is geworden kan goed komen door de eisen die tegenwoordig worden gesteld. Het is op zich geen slechte ontwikkeling, ik denk dat als de studie iets strikter was geweest dat ik wel wat minder lang over de studie had gedaan.

Naar het einde toe van mijn studie had ik vrij weinig college. Ik vond de eerste jaren met name de colleges van Paul ’t

Hart en Mark Bovens erg leuk en goed. De colleges van Bekke en Voorhoeve waren ook erg interessant. Eén van de veranderingen in de studie was dat alles ineens in het Engels moest. Wat mij opviel was dat sommige docenten die in het Nederlands goed college gaven, in het Engels helemaal wegvielen, wat ik wel jammer vond. Het meest leerzame vak van de studie voor mij was Methoden en Technieken III omdat je zelf een onderzoek op moest zetten en dat helemaal moest uitvoeren. Je was dan niet alleen theoretisch bezig, je ging ook de praktijk in. Ik heb toen samen met een medestudent de halve gemeenteraad van Amstelveen geïnterviewd.

Na al die volle studiejaren heb jij het diploma Bestuurskunde eindelijk binnen. Wat ben jij daarna gaan doen?

Gelijk na mijn studie ben ik gaan werken voor Science Alliance in Den Haag. Dit is een organisatie die innovatieve structuren opzet onder andere om kennis en expertise van kennisinstellingen dichterbij de markt te brengen. Ik heb bij Science Alliance onder andere gewerkt aan het opzetten van een internationaal netwerk over innovatie, voor met name regionale en lokale overheden. Binnen deze netwerken denk je ook inhoudelijk mee. Ik heb daarnaast een aantal internationale congressen georganiseerd over innovatie.

Werken bij Science Alliance was leuk, maar ik wilde toch inhoudelijk verder met de kennis die ik in mijn studie had opgedaan.

Friso de Jong

Groepsfoto van de reis naar Boedapest. Vooraan in het midden staat Friso de Jong.

Lobbyen vind ik erg interessant, ik heb er tijdens mijn studie ook al eens een paper over geschreven

Nu werk ik sinds twee jaar bij Public Matters, een *public affairs* en communicatie adviesbureau. Wij helpen en begeleiden onze cliënten bij het lobbyen. Zo begeleiden we cliënten onder meer in de vorm van trainingen over lobby en media, het benoemen en het analyseren van problemen, om vervolgens gezamenlijk een strategie uit te stippelen. Timing en het formuleren van de juiste boodschap zijn bij lobbyen belangrijk. De boodschap wordt niet alleen gericht op parlementariërs maar ook op ambtenaren, juist omdat op de ministeries het beleid geformuleerd wordt. Tegen de tijd dat wetgeving de Tweede Kamer eenmaal heeft bereikt wordt het overbrengen van je boodschap lastiger. Toch merken wij dat met name parlementariërs goed te benaderen zijn over beleidsvraagstukken, omdat zij graag input uit de samenleving willen. Public Matters werkt veel in Den Haag, maar daarnaast ook op lokaal niveau. Wij zijn ook actief op Europees niveau, in Brussel, maar ik persoonlijk wat minder. Het gebeurt regelmatig dat wij worden ingeschakeld door cliënten wanneer een wet al in een vergevorderd stadium van behandeling is. Voor cliënten met wie wij een langlopende relatie hebben, houden wij de beleidsontwikkelingen in de gaten en geven wij tijdig een seintje.

Hoe kijk je nu terug op je studententijd? Wat heb je aan de opleiding Bestuurskunde gehad?

Ze zeggen dat je studententijd de mooiste tijd van je leven is. Dat was voor mij ook zo, maar het leven is nog steeds erg leuk. Ik ben zeer tevreden met mijn werk. De opleiding Bestuurskunde is daarin ook een toegevoegde waarde. Met de studie Bestuurskunde ontwikkel je vooral een manier van denken. Je ontwikkelt een wetenschappelijk denkkader, maar niet gefocust op maar één richting. Het multidisciplinaire van de Bestuurskunde is erg belangrijk. Het zorgt ervoor dat je *out of the box* kan denken en dat

je meer open staat voor oplossingen vanuit andere invalshoeken. In een verder specialiserende samenleving ontstaat er een gebrek aan generalisten terwijl daar juist behoefte aan is. Als bestuurskundige heb je ook een brede kennis van zaken over de formele inrichting van het openbaar bestuur en besluitvormingsprocessen. Bestuurskundigen zijn daarom best gewild, de helft van mijn collega's bij Public Matters zijn ook Bestuurskundigen. Wij zijn trouwens ook altijd op zoek naar enthousiaste stagiaires. Ik kan iedereen aanraden om naast zijn studie een relevante baan of stage te zoeken. Werkgevers geven de voorkeur aan mensen die al relevante werkervaring opgedaan hebben tijdens hun studie en dat kan onder meer door het lopen van een stage. Het is ook voor

je eigen ontwikkeling goed zodat je na je studie zelf beter weet wat je wilt en nog belangrijker wat voor werk je juist niet wilt. Het papiertje heb je nodig, maar je onderscheidt je als toekomstig werknemer door ervaring.

Heb je nog contact met studiegenoten en in hoeverre zou je geïnteresseerd zijn in alumni-activiteiten van Bestuurskunde?

Ik heb nog veel contact met mensen uit mijn studententijd. Ik zie er een aantal nog regelmatig. Voor wat betreft alumni-activiteiten ben ik een paar jaar geleden samen met Michael Vos begonnen met het organiseren van een eigen borrel voor Bestuurskundigen in en rond Den Haag op het Plein. De volgende borrel vindt plaats op 15 mei. Iedere bestuurskundige is welkom op deze borrels, geïnteresseerden die op de hoogte willen blijven kunnen een mailtje sturen naar bestuurskundeborrel@gmail.com. Dergelijke borrels vanuit het departement en de B.I.L. zou ik ook leuk vinden.. Het alumni-event van de B.I.L. en het Departement Bestuurskunde dat voor september gepland staat klinkt ook erg interessant en zou een goed moment zijn om elkaar weer te zien en te spreken, iets wat toch erg leuk blijft na je studie.

DE B.I.L. PRESENTEERT: HET ALUMNI-LIDMAATSCHAP

Op dit moment is de B.I.L. in samenwerking met het Departement Bestuurskunde hard aan de slag om het alumni-lidmaatschap meer vorm en inhoud te geven. We zijn bezig met het organiseren van een grote activiteit voor én door alumni van de studie bestuurskunde aan de Universiteit Leiden. Dit zal, waarschijnlijk, plaatsvinden in september. Het wordt een mooie gelegenheid om van andere alumni te horen over hun huidige bezigheden en uiteraard om (oude)vrienden weer te zien! Houd de site www.BILboard.nl (klik op 'alumni') in de gaten voor meer informatie. Op deze site kunt u ook een enquête invullen, zodat wij onze 'diensten' richting de alumni af kunnen stemmen op wat U verwacht als alumnus. Door alumnuslid te worden bij de B.I.L. blijf je in contact met oud-studiegenoten en blijf je op de hoogte van ontwikkelingen in de Bestuurskunde. Dit lidmaatschap is niet alleen voorbehouden aan afgestudeerde doctoraal- of Masterstudenten. Afgestudeerde Bachelorstudenten die geen Masteropleiding in Leiden zijn gaan volgen kunnen zich ook aanmelden. Je hebt per slot van rekening het grootste deel van je studententijd in Leiden doorgebracht! Als alumnuslid van de B.I.L. word je op de hoogte gehouden door o.a. het ontvangen van de Bestuurskundige Berichten. Tevens organiseert de B.I.L. activiteiten voor alumni om elkaar weer te ontmoeten en om bijgepraat te worden over de laatste ontwikkelingen op het vakgebied. Voor de alumni die nog een studentenlidmaatschap hebben is een lidmaatschapswijziging al voldoende. Alumni: knip onderstaande bon uit, meld jullie aan en dan zien wij jullie graag op één van onze activiteiten!

Er was een tijd van komen en er was een tijd van gaan. Maar nu is de tijd om terug te komen!

De B.I.L. zoekt haar alumni!!!!

Ben je zelf een afgestudeerd Bestuurskundige: meld je aan! Ken je nog oud-studiegenoten die nog geen lid zijn: stuur ze naar onze alumni-site: bil-alumni.plexus.leidenuniv.nl

Zo verlies je nooit je studie, de B.I.L. en je studievrienden uit het oog.

Lidmaatschapskaart Alumnus

Voornaam Voorletters
 Achternaam
 Jaar van Aankomst
 Werkgever
 E-mail
 Adres
 Postcode..... Woonplaats
 Telefoon
 Mobiel
 Geboortedatum
 Giro/Bankrekeningnummer*

Hierbij macht ik de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden de B.I.L.-contributie (€ 13,61) jaarlijks, tot schriftelijke wederopzegging, van bovenstaande rekening af te schrijven. Het Alumnus-lidmaatschap van de B.I.L. is een samenwerkingsverband met het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden.

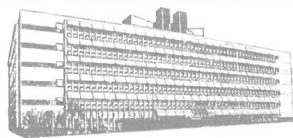
Datum Plaats
 Handtekening

* Omcirkelen wat van toepassing is. Vragen? Bel: 071-5273696 of e-mail: bil@bilboard.nl

A.u.b. invullen en opsturen naar Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

Postbus 9555, 2300 RB Leiden (voldoende frankeren)

BIL

colleges zoal mee bezig?

“Als mensen spreken over het *verminderen* van het overheids- personeel, weet men *niet* waarover men het heeft”

Interview met
dr. Frits van der Meer

Door: Ruben Libgott

Dr. Frits van der Meer is niet alleen docent Bestuurskunde en lid van het Departementsbestuur. Hij is ook gerenommeerd onderzoeker. Op zijn kamer op de vijfde verdieping houdt hij zich onder andere bezig met onderzoek naar ambtelijke organisaties en hij mag zich inmiddels, ook op het internationale toneel, als bestuurskundige een ware autoriteit op dit gebied noemen. Vooral waar het gaat om het tellen van ambtenaren is hij een expert. Daarom vroeg Bestuurskundige Berichten hem aan de tand over de discussie die in de politiek en bij verkiezingen vaak wordt gevoerd over het vermeende te grote aantal ambtenaren dat werkzaam zou zijn bij de Nederlandse overheid. Politici maken zich immers al gauw populair met uitspraken over de nood voor snijden in de bureaucratie. Zo beoogt men de kosten én de regeldruk bij de overheid te verminderen en deze efficiënter te laten werken. Met het vierde kabinet-Balkenende is zelfs (paradoxaal genoeg) een nieuwe top-ambtenaar aangesteld om met plannen te komen om het ambtelijk apparaat in te krimpen. Maar is het werkelijk zo slecht gesteld met de omvang van de Nederlandse overheidsbureaucratie? Dr. Van der Meer hierover aan het woord.

Vanwaar Uw interesse in publieke organisaties en ambtenaren?

Ik heb mijn promotieonderzoek gehouden naar ambtenaren en bureaucratieën in Nederland.

Het was een vervolgonderzoek op een onderzoek van Van Braam uit 1957 naar het aantal ambtenaren. In de 31 jaar die hier tussen lagen was geen verder onderzoek verricht. Er wordt een heleboel over ambtenaren gesproken, en er

meer onder die ambtenarenwet vallen. In de VS is het zo dat iedereen die bij een overheidsdienst op de loonlijst staat een *public official* is. Dat maakt tellen makkelijk. Je gaat gewoon de *payroll* af. Maar dat zegt niks of je een ambtenarenstatus hebt of een contract hebt bij een ZBO. Dan komt weer de vraag: wat is een ambtenaar? Alleen dan kun je vergelijken. Je moet goed definiëren wat een ambtenaar is. Sommigen tellen er ook verpleegsters bij, of artsen. Ziekenhuizen worden

immers publiek gefinancierd, maar het zijn stichtingen, privaatrechtelijke organisaties! Dan zouden advocaten ook ambtenaar kunnen zijn. Zij bestaan immers bij de gratie dat de overheid regels heeft gemaakt en sommigen worden door de overheid betaald.

Waar moet je de grens dan stellen? Moet je dan alleen naar de financieringsgrondslag kijken? Er zijn ook mensen die af en toe werk of diensten verrichten voor de overheid. Dan moet je ook meer naar het bestuurlijke kijken en kom je toch uit bij het klassieke openbaar bestuur: het rijk, gemeenten en ZBO's met een publiekrechtelijke grondslag.

Als men dan gaat spreken over het bezuinigen op het aantal ambtenaren, moet je eerst kijken of je over hetzelfde praat. Daarna komen andere vragen: zijn het er meer dan vroeger? Zijn het er 'teveel'? En in welke specifieke sectoren zijn de

ambtenaren werkzaam?

Maar ook: kun je bezuinigen en levert het ook een bezuiniging op? Om daar een antwoord op te krijgen moet je eerst meer weten over het aantal ambtenaren.

Maar hoe gaat U dat tellen?

Iedereen die op de loonlijst staat komt op de begroting van de Rijksoverheid. Deze is opgedeeld in sectoren. Dat maakt het ook mogelijk om bijvoorbeeld de sterk fluctuerende sector van het defensiepersoneel eruit te laten. Door verzelfstandigingen en privatiseringen is de overheid de laatste decennia 'ondergronds' gegaan en minder transparant geworden, dat maakt tellen lastiger. Je kunt echter wel nagaan wat verzelfstandigd is. Bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken kun je de registers inzien van ZBO's. Je moet dan kijken naar de rechtspersoonlijkheid van ZBO's. Een ZBO zonder rechtspersoonlijkheid, zoals de Kiesraad, moet zijn personeel 'lenen' van een ministerie. Een ZBO mét rechtspersoonlijkheid kan zijn eigen beleid vaststellen en ook zelf personeel aannemen. Zo tel je bijvoorbeeld de Nederlandse Bank en de NOS wel mee, maar niet de NS. Dan is het een kwestie van in de jaarverslagen kijken en door 'simpel' handwerk een telling maken. Je komt er dan achter dat er zelfs een daling is in het personeel bij de ZBO's. Dat is ook logisch, die moeten vaak bedrijfsmatig, dus efficiënt werken.

En dan zijn er mensen die nog steeds willen bezuinigen op het overheidspersoneel. Dat kan alleen door taken af te schaffen. Bijvoorbeeld de Waterschappen, dan komt het land onderwater te staan. Als mensen spreken over het verminderen van het overheidspersoneel weet men niet waarover men het heeft. Moeten er dan minder mensen in de gevangenisbewaking of bij de belastinginning? Bij de ministeries werken maar ongeveer 19.000 mensen. Dat is niet veel. Je mag wel zeggen dat je de helft van het aantal ambtenaren wilt afschaffen. Maar waar? Dan wordt het moeilijk.

Wat je wel kunt doen, en dat is de volgende stap, is kijken hoe de verdeling is in het overheidspersoneel. En dan zie je een sterke stijging in de sector Openbare Orde en Veiligheid. Daar valt de politie onder, de AIVD, ondersteuning bij de rechtbanken, psychiatrische klinieken. De vraag is dan: is deze stijging nodig en wat is de extra opbrengst?

Er wordt ook gezegd dat ambtenaren zouden zorgen voor meer regels. U heeft gezegd dat daar weinig empirisch bewijs voor is.

Dat idee is inderdaad niet helemaal juist. Het is gebaseerd op de theorieën over regelmaximalisatie. Regelgeving heeft echter ook een politieke component. Of je moet iets willen, of je moet iets laten. Dan heb je geen regels. Het is een politieke keuze. Bij de begroting zit men te juichen als er plannen zijn voor om de regelgeving te verminderen. Een uur later wordt er in de Tweede Kamer weer over een nieuwe regeling vergaderd. Het zijn dus niet alleen de ambtenaren. Het is een spel tussen politiek en samenleving. Er worden eisen gesteld, Kamervragen moeten worden beantwoord, er

moeten adviezen worden gegeven. Daar heb je ambtenaren voor nodig.

Ook het argument dat er minder beleidsambtenaren moeten zijn vind ik niet kloppen. Ik zou zelfs willen zeggen dat er méér beleidsambtenaren moeten zijn, die zich dan ook daadwerkelijk met beleid bezighouden en niet met management. Managen is beheersen. Beleid is sturen, problemen wegnemen.

In elke organisatie zijn onderdelen die niet goed functioneren. Daar moet naar worden gekeken en daar moet een oplossing voor worden gevonden. Ook regelgeving. Je moet af en toe net als een bedrijf je 'voorraad' bekijken en tegen het licht houden. Waar dient het voor, waarom is het ingesteld en is het nog nodig?

Voor Uw onderzoek uit 1993 met dr. Roborgh heeft U een enquête gehouden onder onder o.a. 2500 rijksambtenaren om het aantal beleidsambtenaren te tellen die werken bij de Rijksoverheid. Daarbij kwam U tot de conclusie dat dit er 10.800 medewerkers als beleidsambtenaar in dienst zijn. Hoe bent U tot deze conclusie gekomen?

Ja, het was één van de grootste enquêtes ooit gehouden. We hebben een a-selecte steekproef gedaan, ook onder 2500 gemeenteambtenaren. In de enquêtes vroegen we eigenlijk de simpele vragen: "Wat doet U en wat doen Uw collega's?". Zo konden we ze indelen en een schatting maken. We hebben daar ook gebruik gemaakt van statistische gegevens die beschikbaar waren.

Wat zou U adviseren betreffende het overheidspersoneel?

Uit de tellingen blijkt dat het aantal ambtenaren bij de overheid niet hoog is, zeker in vergelijking met andere landen, en dat er ook geen buitenproportionele expansie te zien is. Wel is het aantal hogere ambtenaren gestegen en zijn er dus schommelingen in de verdeling van de sectoren waar ambtenaren werkzaam zijn.

Onderzoek naar overheidspersoneel moet niet alleen door een econoom of bedrijfskundige worden gedaan. Juist een bestuurskundige kan hier veel over zeggen. Simpel snijden is niet mogelijk en houdt geen rekening met de bijzondere aard van het openbaar bestuur. Het is niet zo dat ik als bestuurskundige opkom voor de ambtenaar. Als wetenschapper kan ik juist kritisch kijken naar het openbaar bestuur en onderzoek doen.

Maar als men de overheid persé zou willen afslanken raad ik aan dat men kijkt waar de knelpunten zitten, waar problemen zijn en op deze manier de werking proberen te verbeteren.

Helaas is het gezien de beperkte beschikbare ruimte en de grote omvang van de materie niet mogelijk om dieper in te gaan op het boeiende onderzoek van dr. Van der Meer.

Verdere informatie over dit onderwerp is te lezen in: Meer, F. M. van der en L.J. Roborgh (1993), *Ambtenaren in Nederland; Omvang, bureaucratisering en representativiteit van het ambtelijk apparaat*, Alphen aan den Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.

Onderzoeker in Jemen

Between State and Society

In de vorige editie van Bestuurskundige Berichten vertelde dr. Frank de Zwart over de bijzondere samenwerking tussen het Leidse Departement Bestuurskunde en de Universiteit van Sana'a in Jemen, bij het opzetten van een heuse Bestuurskunde Master-opleiding. Het project biedt ook mogelijkheden voor studenten om naar dit Arabische land af te reizen om onderzoek te doen. Pieter Looijestijn ging het avontuur aan en verbleef bijna een halfjaar in Jemen voor zijn afstudeeronderzoek naar lokale overheden. Een verslag van zijn ervaringen en bevindingen.

Door drs. Pieter Looijestijn

Ik had nog geen idee wat ik mij op mijn hals haalde. Natuurlijk probeer je jezelf een beeld voor te stellen van hoe het zal zijn, maar voor een land als Jemen is het moeilijk je voor te stellen wat je te wachten staat.

Bij de seminar 'Administration in Non-Western Societies' in maart 2005 van dr. Frank de Zwart kwam het project in Jemen ter sprake. Ik informeerde naar de mogelijkheden daar, uiteindelijk zat ik mei 2006 in het vliegtuig naar het schitterende Sana'a. Op weg naar een land waar ik anders nooit terecht was gekomen, en dat ik voorheen waarschijnlijk niet eens met zekerheid aan zou kunnen wijzen op een wereldkaart.

Ik heb vanuit de hoofdstad Sana'a en een andere grote stad, Ta'izz, onderzoek gedaan naar de in 2001 ingezette decentralisering in Jemen. Nu lijkt dit misschien zo op het eerste gezicht weinig bijzonders, maar in Jemen gebeurt alles op een interessante wijze. Uiteindelijk heeft dit onderzoek geleid tot de scriptie 'Local Governance in Yemen: Trapped between State and Society'. Maar alvorens ik waardevol onderzoek kon gaan doen moest ik eerst nog de Jemeniet leren begrijpen.

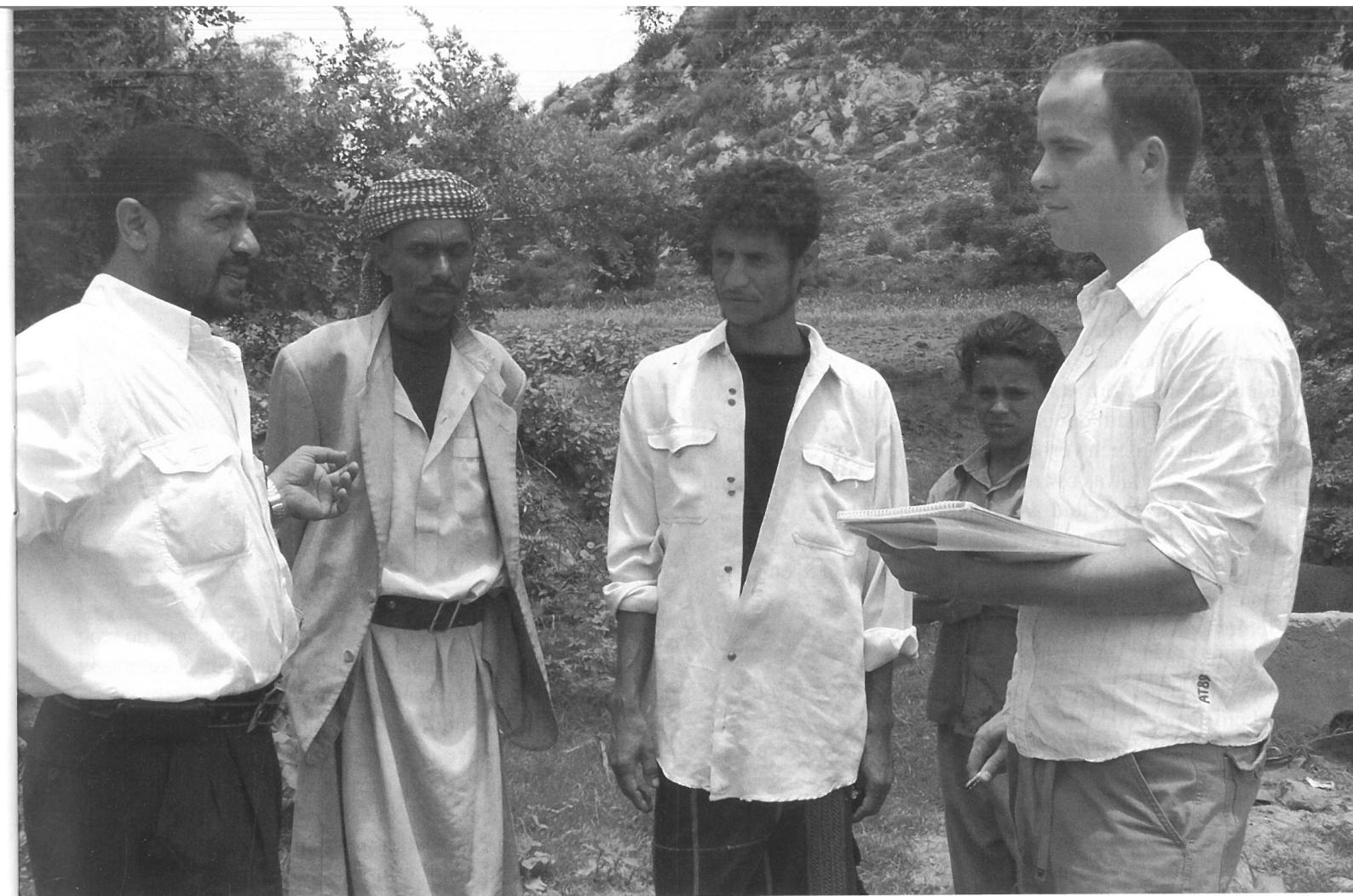
Leven in Jemen

Jemen is een boeiende omgeving voor Bestuurskundig onderzoek. Het land is pas in 1990 gevormd uit het zuidelijke marxistische *People's Democratic Republic of Yemen* en het noordelijke *Yemen Arab Republic*. Na een turbulente recente geschiedenis met burgeroorlogen, staatsgrepen en kolonisatie is het land gestabiliseerd en geünificeerd onder het langdurige regime van president Ali Abdul Al-Saleh. Naast de president is de grootste rol in deze maatschappij uiteraard weggelegd voor een traditionele Islamitische cultuur. Maar ook in Jemen heeft de wereldwijde drang naar uniformiteit om zich heen geslagen. Modernisering, democratie en ook decentralisering zijn de magische woorden uit het Westen. De modernisering is nog niet heel lang bezig en dus was er nog

genoeg waar ik aan kon wennen: de vele machinegeweren op straat, de traagheid, de traditionele kleding van de mannen en de vrouwen, de omgang met vrouwen, een leven ingericht op het dagelijks kauwen van licht-narcotiserende takjes ('qat') en hoe elke seconde en handeling in het leven aan Allah wordt verbonden. Ondanks de constante berichtgeving over de terroristische dreiging uit het Midden-Oosten ben ik nooit vijandigheid ten opzichte van 'ongelovigen' tegengekomen. Daarentegen hebben Europeanen juist een heel hoog aanzien in Jemen, dit komt mede voort uit de veronderstelling dat je dan een christen bent en dus van een bevriend geloof. Op straat hoefde ik maar even vragend uit mijn ogen te kijken en mannen schoten mij te hulp om mij aanwijzingen te geven of mij uit te nodigen voor de lunch. Het liefst verkregen ze direct ook mijn telefoonnummer, dan konden ze aan hun vrienden laten zien dat ze een Europeaan gesproken hadden en mij voorzichtig een beetje stalken. In het begin was de onderdanigheid waarmee sommige Jemenieten zich presenteerden erg gemakkelijk om zo mijn draai te vinden, maar op den duur is het frustrerend. In de hektiek van de enorme hoofdstad stuitte ik gelukkig ook op een aantal Jemenitische studenten Engels, met hen kon ik op een gelijk niveau communiceren, én hun taalkennis bleek essentieel voor mijn onderzoek.

Onderzoek

Het was voor mij mogelijk om onderzoek te doen, doordat ik mij kon verbinden aan het gezamenlijk project van het Departement Bestuurskunde, het Rijks Opleidings Instituut en de NUFFIC voor het opzetten van een Master-opleiding aan de universiteit van Sana'a. Ondanks dat ik mijn onderzoek geheel zelfstandig heb uitgevoerd, had ik zonder de hulp van de mensen ter plaatse, die verbonden waren aan het project, veel minder kunnen bereiken. In de hiërarchisch ingerichte samenleving was het moeilijk om aan de juiste informanten te komen. Geheel op jezelf op zoek naar informanten is hier

kansloos. Mensen begrijpen niet wat je van ze moet, waar je je mee bemoeit. Daarnaast zijn mensen niet gewend aan het maken van strikte afspraken. Een buitenlandse student die zelfstandig onderzoek doet in Jemen, daar begrijpen ze weinig van. Als student van 23 jaar heb je hier niet genoeg status om zomaar met een enigszins belangrijk iemand een afspraak te mogen maken. Ook zijn veel potentiële informanten erg wantrouwend, ze zijn bang dat wat ze zullen zeggen tegen ze gebruikt zal worden. Gelukkig kreeg ik hulp van professoren en onderwijs-assistenten (Musa en Khaled, zij volgen nu hier de Master crisis-management). Via hun persoonlijke contacten hebben zij een aantal interviews kunnen regelen. Toen ik de eerste interviews achter de rug had begon het balletje te rollen en kon ik via mijn kleine netwerk ook zelf interviews opzetten. Uiteindelijk heb ik ruim voldoende documenten en interviews verkregen: zo ik heb gesproken met onder-ministers, boeren, boze sheikhs, vriendelijke sheikhs, journalisten, lokale ambtenaren en lokale raadsleden. Velen kon ik slechts spreken met behulp van het vertaalwerk van de studenten Engels.

Naast mijn onderzoek vanuit Sana'a, ben ik ook in Ta'izz geweest om een case-study voor mijn scriptie te doen en om lesmateriaal voor de opleiding in Sana'a te produceren. De studie was gericht op de levering en regulering van water door de lokale overheid. Dat de studie de lokale water-overheden zou betreffen stond al vast: zo kon ik namelijk profiteren

van de aanwezigheid van het Nederlandse waterbedrijf Vitens. Zij helpen de lokale overheid met het hervormen van hun bedrijfsvoering. Ook was er een Nederlandse persoon werkzaam bij de *National Water Resources Authority* (NWRA) in Ta'izz, die verantwoordelijk was voor de regulering bij de lokale overheid. Via hen heb ik op 'street-level' de dagelijkse werkelijkheid van lokale overheden in Jemen kunnen ervaren.

Uiteindelijk is mijn onderzoek succesvol afgerond. Ik heb me in het begin zorgen gemaakt of ik wel de antwoorden op mijn onderzoeksvragen zou kunnen vinden, gelukkig heb ik in Ta'izz een flinke inhaalslag gemaakt. Ook bleken informele

"Een buitenlandse student die zelfstandig onderzoek doet in Jemen, daar begrijpen ze weinig van."

gesprekken net zo informatief of zelfs informatiever dan de interviews of documenten. Gesprekken in de lobby van mijn hotel, discussies tijdens de qat-

sessies en opmerkingen van Jemenitische studenten bleken zeer informatief. De unieke omgeving waarin mijn onderzoek zich afspeelde maakte het een onvergetelijke ervaring en ik denk ook een bijzonder onderzoek. Als je overweegt ook onderzoek te gaan doen in Jemen hoop ik dat je je niet laat ontmoedigen door bovenstaand verhaal. De moeilijke omgeving waarin het onderzoek plaatsvond is juist een wezenlijk onderdeel van het onderzoek. De moeilijkheden maakten het onderzoek uniek en interessant, en droegen het meest bij aan het voor het onderzoek essentiële diepgaande begrip van de complexe Jemenitische samenleving.

>>>

Het resultaat

Waarom zou een land dat slechts pas kort een enkele centrale macht heeft al direct besluiten zijn macht te verdelen over lagere, democratisch gekozen, overheden? De intentie om te decentraliseren lag al vast in de grondwet die in 1990 de twee Jemens verenigde. Middels de met behulp van internationale hulporganisaties in 2001 ontworpen *Local Authority Law* is de implementatie nu al een flink aantal jaar op weg. Aanvankelijk bleek het een instrument voor het zuidelijke Jemen om terug te kunnen vallen op een vorm van zelfbestuur, inmiddels is deze motivatie weggefallen en lijkt men puur op een verbeterde publieke dienstverlening te mikken. Het volk was overdreven enthousiast over de lokale democratie die ingesteld werd: de eerste lokale verkiezing leidde tot een golf van geweld in het land. Als gevolg van strijd tussen stammen werden stemruimtes vernield en vielen er tientallen gewonden en enkele doden.

In Jemen zijn er drie bestuurslagen: de nationale, de regionale en de lokale. In deze democratie ligt de nadruk op het executieve en de nationale overheid. Nu heeft de regionale overheid al een vrij kleine betekenis qua middelen, autoriteit of taken, de lokale overheid moet het met nóg minder doen. Een lokale overheid omvat in de rurale gebieden een paar dorpjes. In de steden omvat de lokale overheid een stadsdeel. Alhoewel op papier

de democratisch gekozen raad veel invloed heeft, is dit in de werkelijkheid vaak nihil. Met name op het platteland is er weinig

veranderd ten opzicht van de situatie voor de decentralisering. De lokale overheden die wel een significante rol spelen worden strak geleid door de gouverneur die aangewezen is door de Minister van Lokaal Bestuur. In de meeste situaties echter zijn het de ogenschijnlijk gedecentraliseerde afdelingen van de verschillende ministeries die nog steeds het lokale beleid bepalen.

Mijn scriptie beschrijft hoe de Jemenitische overheid is gekomen tot het huidige ontwerp van een decentrale overheid, en nog belangrijker, wat hier in de werkelijkheid van terecht komt. Tenslotte plaats ik ook de obstakels die

“De unieke omgeving waarin mijn onderzoek zich afspeelde maakte het een onvergetelijke ervaring en ik denk ook een bijzonder onderzoek.”

Vergadering van een lokale raad. De staande man is de sheikh. Pieter zit rechts op de achtergrond.

de voortgang van een succesvolle decentraliseren in de weg staan in hun omgeving. Deze omgeving wordt gekenmerkt door de ‘web-like society’ zoals Migdal die beschreef en de dominantie van tradities die niet passen bij de moderne staat waar naar gestreefd wordt. Werken van schrijvers als Manor (1999) beschrijven vele potentiële obstakels voor een gedecentraliseerde overheid in ontwikkelingslanden.

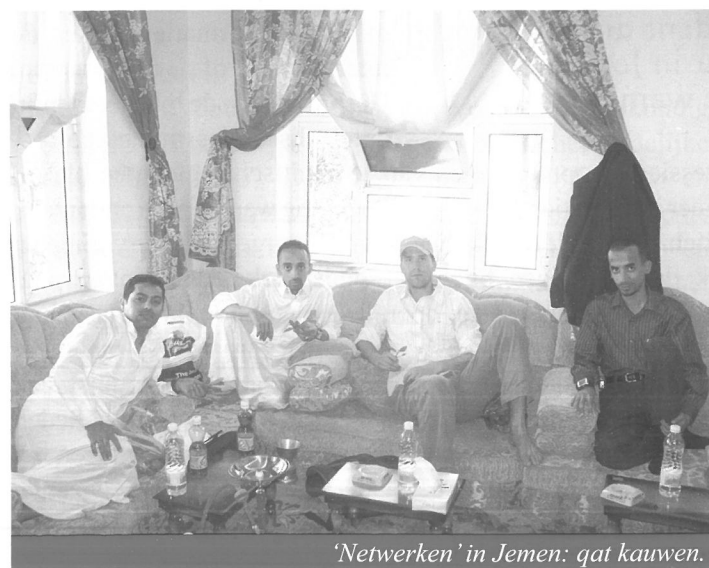
Sommige obstakels inderdaad waren inderdaad in gewijzigde vorm terug te vinden in Jemen: corruptie, onvoldoende lokale autonomie en middelen, en gebrek aan de door Frank al genoemde ‘skills’. Maar sprekend voor de Jemenitische decentralisering is het verzet van kleine onafhankelijke gemeenschappen tegen de inmenging van de lokale overheden. Zo kregen ingenieurs in Ta’izz regelmatig waarschuwingsschoten om hun oren, ze zijn mishandeld en hun toegangswegen worden geblokkeerd. Middels theorieën van o.a. Migdal (1988) verklaar ik dit verzet van de sheikhs en hun onderdanen tegen de staat.

Uit mijn onderzoek en scriptie kwam onder andere het belang van educatie voor vooruitgang naar voren. Daarom is het juist zo goed dat het Departement Bestuurskunde hier aan bijdraagt, en ben ik blij dat ik hier ook aan heb kunnen bijdragen.

Literatuur:

- Migdal J. (1988), *Strong societies and weak states: state society relations and state capabilities in the Third World*, Princeton, Princeton University Press.
- Manor, James (1999), *The Political Economy of Democratic Decentralisation*, Washington, World Bank.

Pieter Looijestijn is in januari afgestudeerd als doctorandus in de Bestuurskunde, met als afstudeerrichting Internationale en Vergelijkende Bestuurskunde. Gedurende 3 maanden was hij als onderzoeker verbonden aan o.a. de NUFFIC en Vitens NV. Zijn werkzaamheden aan de Universiteit van Sana’a resulteerden in de scriptie ‘Local Governance in Yemen: Trapped between State and Society’.

‘Netwerken’ in Jemen: qat kauwen.

Wist u dat

- Prijs drie gangen menu € 19,95.
- Wij op zondag en maandag heerlijke Thaise gerechten serveren.
- Wij een nieuwe à la carte kaart tegen zeer aantrekkelijke prijzen hebben.
- Wij hebben een dagschotel voor slechts € 7,95.
- Wij een sfeervolle bovenzaal hebben die uitermate geschikt is voor het houden van borrels en diners.
- Wij iedere 6 weken een nieuwe menukaart hebben.
- Wanneer u drie gangen van de kaart neemt betaalt u slechts € 19,95. Ongeacht uw keuze.

DAGELIJKS GEOPEND
VANAF 10.00 UUR

tot ziens,
tot EINSTEIN

NIEUWE RIJN 19 LEIDEN • TEL: 071 - 5125370 • E-MAIL: mail@einstein.nu

Interview met voormalig D'66-Tweede Kamerlid Bert Bakker

“De missie Uruzgan is pappen en nat houden, als je geluk hebt.”

Door Amir Nazar

Als onderdeel van de internationale vredesmacht International Security Assistance Force (ISAF) van de NAVO zijn er sinds augustus 2006 ruim 1400 Nederlandse militairen gelegerd in de Afghaanse provincie Uruzgan. Om de Nederlandse deelname aan deze missie was veel te doen en leidde tot grote verdeeldheid in de politiek. Niet alleen tussen de regering en de oppositie, maar ook tussen de toenmalige coalitiepartners onderling. Wat heeft Nederland toch eigenlijk te zoeken in Afghanistan? En waarom was D'66 toch tegen deze missie, maar besloot het kabinet en het parlement wel om naar Uruzgan te gaan?

In dit interview neemt Bestuurskundige Berichten samen met voormalig D'66-Kamerlid Bert Bakker de Uruzgan-kwestie onder de loep. In 1999 was Bakker voorzitter van de Tijdelijke Commissie Besluitvormingvorming Uitzendingen. Deze commissie had als doel het toetsingskader voor militaire missies te evalueren en te herzien. Na de val van Kabinet Kok II werd Bakker benoemd als voorzitter van de Parlementaire Enquêtecommissie Srebrenica. Als tegenstander van de NAVO operatie naar Uruzgan en als regeringspartij kwam D'66 in een ongemakkelijke positie terecht.

Er was veel verwarring en verdeeldheid binnen D'66 aangaande de Nederlandse deelname aan de ISAF-missie in de regio Uruzgan in Afghanistan. In de oriënterende fase was de partij niet tegen een militaire NAVO missie, maar keerde zich uiteindelijk toch tegen dit besluit.

Hoe kijkt u terug op het besluitvormingsproces van de ISAF-missie naar Uruzgan?

Daar zitten voor mij twee kanten aan. Aan de ene kant had je het inhoudelijke debat tussen het kabinet en het parlement over de overweging mee te doen aan de NAVO missie. Maar

een extra lading kreeg. De strijd om het leiderschap werd de facto bevochten over deze complexe militaire missie heen.

Welke implicaties had de strijd om het leiderschap voor het Uruzgan vraagstuk?

D'66 had al enige tijd bedenkingen bij de beoogde Uruzgan-missie, maar een week voor de bekendmaking van het kabinetsbesluit werd duidelijk dat ook D'66-ministers Pechtold (Bestuurlijke Vernieuwing) en Brinkhorst (Economische Zaken) grote bezwaren hadden tegen de op

“De Amerikanen en de Britten hebben de ISAF missie ‘opgepimped’ om de oorlog van Enduring Freedom in een NAVO-jasje te steken.”

aan de andere kant hadden we te maken met verslechterde verhoudingen binnen D'66 waardoor het hele Uruzgan-debat

handen zijnde missie. Een machtsspel tussen Pechtold en Dittrich barstte vervolgens los, waarbij fractievoorzitter

Dittrich op 16 december het definitieve standpunt van D'66 bekendmaakte, omdat Pechtold op dezelfde dag dreigde zijn visie aan het publiek te uiten. Met dit nieuws verraste Dittrich politiek Den Haag, want iedereen veronderstelde de week erop pas te praten over het besluit. Door de positie van Brinkhorst en Pechtold werd er in het kabinet op 22 december besloten tot een “voornemen tot besluit” wat regelrecht in tegenspraak was met de procedures zoals die, onder mijn leiding in de Tijdelijke Commissie Bakker, zijn afgesproken.

In oktober 2003 gaf de VN Veiligheidsraad het mandaat aan de NAVO om de bestaande ISAF missie geleidelijk aan uit te breiden over geheel Afghanistan. Sinds de zomer van 2006 heeft Nederland haar troepen gelegerd in de zuidelijke provincie Uruzgan.

Wat waren de inhoudelijke bezwaren van D'66 tegen de militaire interventie in Afghanistan?

De eerste jaren nadat de Amerikanen de Taliban hadden verslagen in 2001 zag men kansen voor het handhaven van stabiliteit en helpen bij de wederopbouw. In die periode hadden we in principe geen bezwaren tegen een dergelijke missie. Echter, met de hergroepering en versterking van Taliban in de zomer van 2005 verslechterde de situatie aanzienlijk. De ISAF missie was absoluut ongeschikt om deze verslechterde situatie het hoofd te bieden. Het was destijds wijs geweest om het tijdsschema voor de interventie in het Zuiden aan te passen en te vertragen. Maar onder hoge druk van de Amerikanen besloot de NAVO om de ISAF missie op grote schaal uit te breiden. Het werd een soort ‘extreme makeover’ onder de noemer van handhaving van de stabiliteit en de ondersteuning van de wederopbouw. Het kabinet bleef de missie verkopen als zijnde een “wederopbouw operatie”, terwijl het in wezen een vechtmis-sie was. Daarom hebben wij afgehaakt. Je moet niet het ene zeggen en het andere doen.

Sluit het mandaat nog wel aan op de militaire werkelijkheid in Uruzgan?

Het mandaat is nog steeds primair gericht op de wederopbouw van de regio in combinatie met militair optreden. Het probleem met Uruzgan is dat er geen stabiliteit was. De werkelijkheid is nu dat de stabiliteit eerst afgedwongen moet worden. Daarom is de NAVO momenteel alleen maar bezig met het verdrijven van de Taliban en de bescherming van de eigen militairen. Dat is het dubbele van de missie geworden.

Het onderscheid tussen Operation Enduring Freedom en de ISAF missie was niet helder?

Naast de kwestie van de wederopbouw was dit een belangrijk discussiepunt in de Tweede Kamer. Het was toen al duidelijk dat deze twee missies naar de buitenwereld toe niet te onderscheiden waren. In een besloten commissievergadering stelde Generaal James Jones¹ eerlijk dat “the line between the two will always be blurred”. Dus voor de Afghanen zou het echt geen verschil maken. De Amerikanen en de Britten hebben de ISAF missie dus ‘opgepimped’ om de oorlog van

Enduring Freedom in een NAVO-jasje te steken.

Deze verwarring met de Operatie Enduring Freedom komt voort uit de steun voor het Amerikaans-Britse beleid over Afghanistan. Wat vindt u van de nauwe Nederlandse samenwerking met de Amerikanen?

Het probleem is dat het kabinet Balkenende III een betrokkenheid bij de coalitie heeft uitgelegd als afhankelijkheidsverklaring aan de Amerikanen. Nederland heeft vrijwel een kritiekloze agenda ten opzichte van de Amerikanen gevolgd terwijl andere Europese landen een andere houding hadden. Met het vergroten van het internationale marktaandeel is niets mis want we zijn tenslotte een groot donorland. >>>

Foto: André van den Bos

PROFIEL- Bert Bakker studeerde Bestuurskunde aan de Universiteit van Twente tot aan 1980, werd actief voor D'66 en werkte als fractiemedewerker sociale zaken in de Tweede Kamer. Tussen 1994 en 2006 was Bakker Kamerlid van D'66. Het Turkse electoraat, dat massaal bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen op kandidaat Koser Kaya stemde vanwege de Armeense genocide kwestie, zorgde er uiteindelijk voor dat Bakker na ruim twaalf jaar Kamerlidmaatschap, weer even vanaf de zijlijn zal moeten toekijken. Onlangs werd bekend dat Bakker bestuursvoorzitter zal worden van Mira Media, het kenniscentrum voor media in de multiculturele samenleving.

Maar dan moet je ook veel meer politieke invloed kunnen eisen en dat doen we niet. Nederland zit in de top 14 van rijkste landen in de wereld, terwijl het politiek gezien op de 100^e plaats lijkt te staan.

Hoe is deze afhankelijkheid van Nederland aan het Amerikaanse beleid te verklaren?

De Nederlandse relaties met Amerika worden voornamelijk bepaald door de gereformeerde achtergrond van minister-president Balkenende. Die hebben een natuurlijke

“Nederland stelt zich tot doel Afghaanse “nation building” en “security reform” te stimuleren, alleen tot nu toe zijn we er echter niet of nauwelijks aan toegekomen.”

verwantschap met de Amerikanen. Daarom moet Balkenende ook blozen als hij naast President Bush staat.

Wat vindt u van de huidige afspraken met de Afghaanse autoriteiten over de behandeling van gevangenen die door Nederlanders worden aangehouden?

Op zich zijn er goede afspraken gemaakt met de Afghanen. Er is uiteraard een grote zorg dat de gevangenen in kwestie uiteindelijk terecht komen in Amerikaanse detentiecentra. De Nederlandse en de Afghaanse regeringen leken overeengekomen te zijn om de gevangenisvleugel op te zetten in Kandahar speciaal voor Nederlandse gevangenen. Dat is een goed idee, maar ook hier blijkt een groot verschil tussen papier en praktijk: de gevangenisvleugel is er nog steeds niet. De Afghanen vinden het niet noodzakelijk en het bouwen van de vleugel is praktisch niet eens haalbaar. Bovendien schieten we de Talibanstrijders tegenwoordig gewoon dood, dan heb je ook geen gedoe met de Geneefse Conventie.

Dirk Salomons² stelt vast dat “security-sector reform should be at the heart of any post conflict debate”. Richt Nederland zich genoeg op de ontwikkeling van de veiligheidssector in Afghanistan?

Al vele honderden jaren wordt in Afghanistan de dienst uitgemaakt door lokale krijgsheren zonder enig centraal gezag van Kabul. De vraag is dan; ben je in staat om met hoeveel militairen dan ook, bepaalde tradities van een bepaald land en een bijna middeleeuwse plattelandsamenleving in een aantal jaar om te vormen naar een situatie van centraal gezag, waarbij er grip is op die *security sector*? Het is uiterst complex om de krijgsmacht, de veiligheidsdiensten en het politieapparaat te veranderen. Nederland stelt zich tot doel Afghaanse “*nation building*” en “*security reform*” te stimuleren, alleen tot nu toe zijn we er echter niet of nauwelijks aan toegekomen. Kortom. Het is pappen en nat houden.

Als parlementariër bent u nadrukkelijk betrokken geweest met het scheppen van betere voorwaarden aan de besluitvorming van militaire interventies. Er is veel geleerd van de VN

vredesoperatie in Bosnië van 1992 tot en met 1996. Een enkel Tweede Kamerlid zinspeelt al op een tweede Srebrenica in Afghanistan. Ziet u parallellen tussen Bosnië destijds en Afghanistan nu? Zo ja, op welk vlak?

In beide gevallen is er een discrepantie tussen de politieke motivatie en de militaire werkelijkheid. Voor de missie in Bosnië gold het bieden van humanitaire hulp als het politieke motief. Nu is het politieke motief bij te dragen aan de wederopbouw van Afghanistan en de bescherming tegen het internationale terrorisme. We zijn nu beter uitgerust en veel

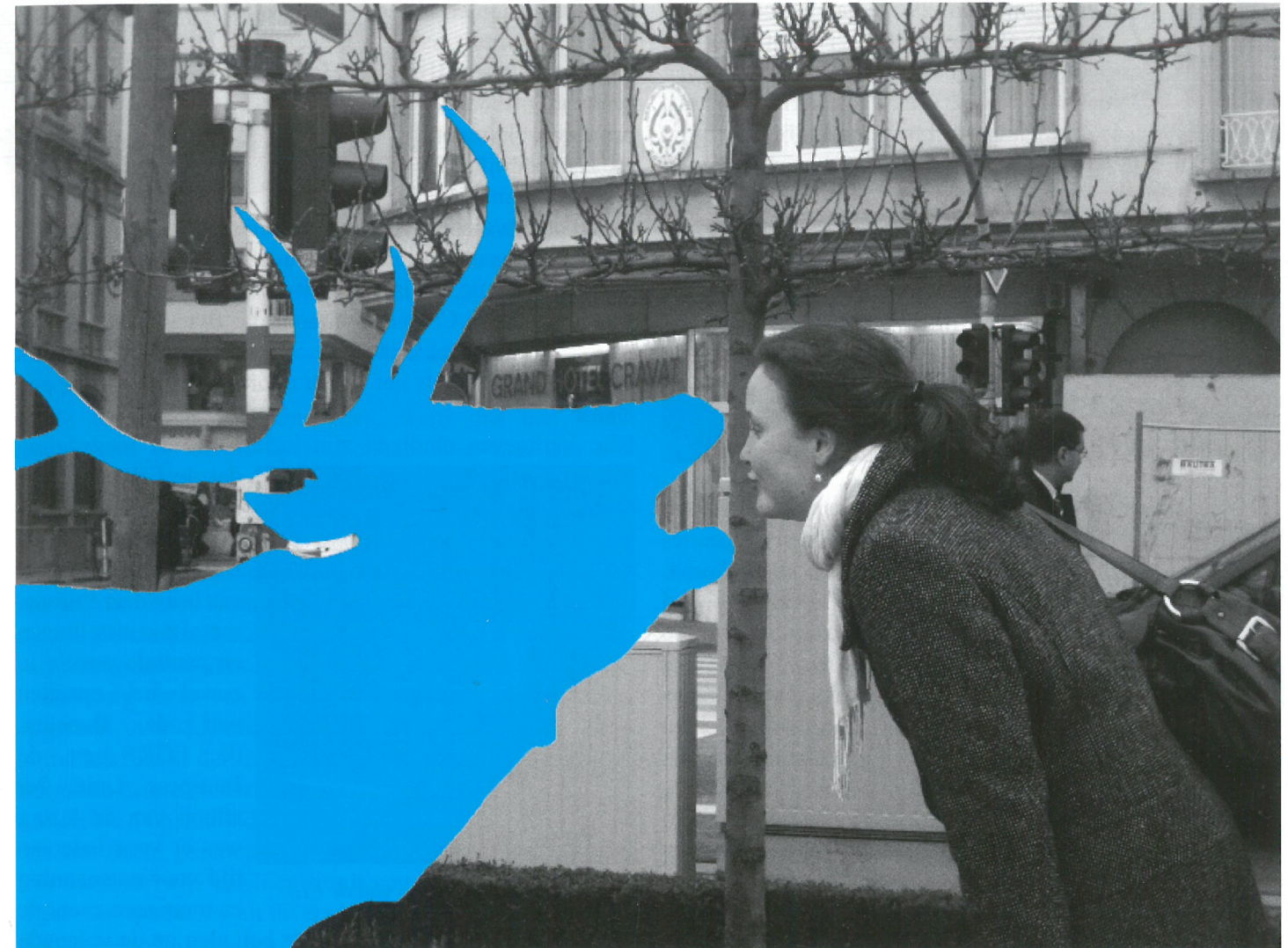
beter bewust van de belangen die allemaal mee spelen. Maar ook nu is er een duidelijke discrepantie tussen de politieke motieven en de militaire werkelijkheid van de interventie waar te nemen. Bovendien is er in beide gevallen een “tunnel van besluitvorming” te zien. In het besluitvormingsproces van circa 8 maanden waren de internationale verwachtingen van Nederland allang gewekt. De directeur van het Instituut Clingendael zei daarover “...de missie zelf slaat nergens op, maar we kunnen geen nee meer zeggen”. De functie van Jaap de Hoop Scheffer als Secretaris-Generaal van de NAVO zou op het spel staan als de missie naar Uruzgan niet meer door zou gaan. Ze hadden al besloten dat ze hoe dan ook zouden gaan!

Politieke verdeeldheid en machtsstrijd binnen D’66 heeft voor verwarring gezorgd binnen D’66. Ondanks deze discussie is, volgens Bert Bakker, toch het juiste besluit gemaakt om de Uruzgan missie niet te steunen. De opdoemende onveilige situatie in het zuiden van Afghanistan stelt Nederland voor een onmogelijke taak tot wederopbouw van Uruzgan. Door de aanwezigheid in Uruzgan te rechtvaardigen door het brengen van ontwikkelingshulp en wederopbouw, miskent men de militaire werkelijkheid ter plaatse. Het versterken van het nationale politiek-bestuurlijke systeem en de hervorming van het Afghaanse leger en politie zijn bovendien zware kluiven. Volgens Bakker hangt Nederland haar politieke lot teveel af aan de Amerikanen en de Britten. De Nederlandse politieke invloed in de wereld kan vele malen groter zijn. In de toekomst zullen er nog vele internationale missies volgen. Het is daarvoor zaak dat Nederland zich kritisch opstelt, zonder dat het besluit al vaststaat.

Noten:

¹ Generaal James L. Jones is Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) van de NAVO van januari 2003 tot en met december 2006, www.nato.int.

² Salomons, D., ‘Security: An Absolute Prerequisite’, p. 19, in: Postconflict Development: meeting new challenges, Junne, G. & Verkoren, W., 2005, Lynne Rienner Publishers: London.

Luxemburg: *groot* geworden door *klein* te blijven

Verslag van de Korte Reis naar Luxemburg

Door Ad Schoonderwoerd en Tsjerk Taeke Schat

Met dank aan Azarja Gutter, Jasper Hekert, Jeroen Houwaard en Iy-Ling Hsu voor hun fotografische bijdrage.

Van 31 januari t/m 2 februari bracht de B.I.L. met een kleine vijftig deelnemers een intensief bezoek aan Luxemburg, ‘het kloppende hart van Europa’. Dit groothertogdom is één van de founding fathers van de naoorlogse Europese samenwerking. Luxemburg is gastheer van talloze Europese instituties en mag zich dit jaar zelfs ‘Culturele Hoofdstad van Europa’ noemen. Tijd voor een kennismaking met Luxemburg, het kleine land met de grootste koopkracht ter wereld.

Woensdagmorgen 29 januari om 6.30 uur werden alle reizigers verwacht voor de jaarlijkse en befaamde Korte Reis van de B.I.L. Niet veel later vertrok de bus vol enthousiaste studenten richting onze bestemming: Luxemburg! Na een vlotte busreis, waar buschauffeur Arend onze steun en toeverlaat, ons door de meest onherbergzame wegen van Luxemburg loodste, kwamen wij rond één uur 's middags aan bij het in de pittoreske 'Grund' van Luxemburg-Stad gelegen hostel. Veel tijd was er niet om ons te settelen in het moderne complex: om twee uur werden wij alweer verwacht bij de eerste excursie, de Europese Investeringsbank.

Van start bij de Europese Investeringsbank (EIB)

Bij aankomst werden wij meteen hartelijk verwelkomd. De lezing werd verzorgd door de heer Verhoeven, een Nederlandse medewerker van de bank. Na een korte introductie vertelde dhr. Verhoeven ons dat de EIB de

grootste bank van de Europese Unie

(EU) is, zowel in uitlenen (185,9 miljard) als in lenen (170,7 miljard). De bank is opgericht bij het Verdrag van Rome in 1958. De doelstelling van de bank is het financieren van projecten die het EU beleid ondersteunen, in de vorm van leningen op de lange termijn. De meeste projecten van de EIB vinden plaats binnen Europa (95%) maar de bank financiert ook enkele projecten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Deze projecten zijn echter niet van de EIB zelf, maar zijn door de EU opgezet.

Om in aanmerking te komen voor een lening bij de EIB (voor grootschalige projecten) moet je als bedrijf of regering aan een groot aantal voorwaarden voldoen. Uit dit alles blijkt dat de EIB niet alleen een bank is, maar ook een institutie. Dit is ook verwerkt in het logo van de EIB. Het logo is een Chinees symbool dat rivieren en stromen voorstelt. De karakteristieken van een bank en van een institutie stromen als het waren door elkaar; ze overlappen elkaar.

Dhr. Verhoeven eindigde zijn lezing met de mededeling dat de EIB niet voor niets in Luxemburg zit. Volgens hem is Luxemburg namelijk een brug naar Europa, met al zijn instellingen en centrale positie in zowel het opzetten van de Benelux, de EGKS en de Europese Unie. Na afloop van de lezing was er voor iedereen tijd voor ontspanning en menig een zocht de

Rechts dhr. Verhoeven van de EIB

kroeg op om zich mentaal voor te bereiden op de volgende dag.

Controle bij de Europese Rekenkamer

Na een korte, doch goede nachtrust en een stevig ontbijt vertrokken de deelnemers vol goede moed 's morgens om 9 uur uit het hostel. Om half 10 werden we alweer verwacht bij de eerste activiteit: de Europese Rekenkamer.

Bij de Europese Rekenkamer werden wij verwelkomd met koffie en thee en een warm enthousiasme van onze spreker. Tijdens de lezing werden wij geïnformeerd over de activiteiten en de werkzaamheden van de Europese Rekenkamer. Er werd verteld over de complexe positie die de Rekenkamer inneemt op het gebied van controle van de EU-lidstaten en de doelmatigheid van het gebruik van Europese gelden. Vele voorbeelden van de gebieden waarop de Europese Rekenkamer actief controleert en de bevoegdheden passeerden de revue.

Terug in de schoolbanken bij de Europese School

Mede dankzij goede connecties, werd ons een lunch aangeboden op de Europese School. Hier was dan ook onze tweede excursie van de dag. mw. Ruiz-Esturla, de onderdirectrice van de school, gaf ons een rondleiding over het immense complex van de Europese School met al haar gebouwen. Op het terrein waren namelijk zowel een kleuterschool, een basisschool als ook een middelbare school gevestigd. De Europese School is opgericht om de kinderen van alle medewerkers van de Europese organisaties die in Luxemburg zitten van onderwijs te voorzien. De school is opgericht in 1953, als eerste van alle Europese Scholen. Inmiddels zijn er dertien Europese Scholen, waarvan vier in België en één in Nederland.

Aansluitend op de rondleiding volgde een lezing. Hier werd ons een beeld geschetst van de organisatie en coördinatie van het onderwijs dat hier wordt gegeven in verschillende talen voor leerlingen uit diverse Europese landen. De lezing werd afgesloten met een vraaggesprek met twee docenten en vier leerlingen die ons meer vertelden over de integratie en samenwerking tussen de verschillende nationaliteiten binnen de school. Tijdens deze lezing werd ook ingegaan op de Europese School *an sich*.

Gedurende de lezing was er de mogelijkheid om uitgebreid vragen te stellen. Waar met name veel vragen (en uiteindelijk ook een discussie) over kwamen was het feit dat de Europese school maar één niveau (VWO-niveau) heeft. Verder werden

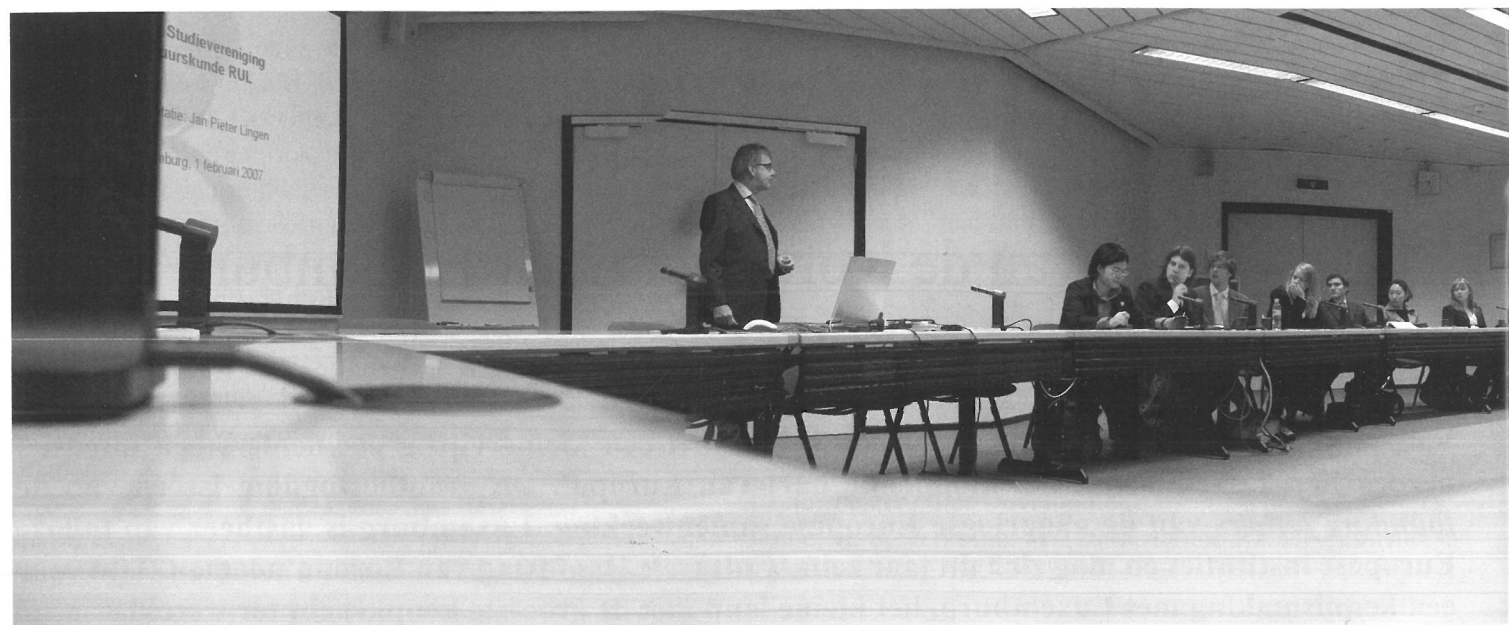

Uitzicht over pittoreske Luxemburgse 'Grund'.

er vragen gesteld betreffende toelating op universiteiten, concurrentie tussen verschillende secties en de mogelijke gevolgen van toetreding van Turkije bij de EU voor de school. De docenten en leerlingen beantwoordden deze uitvoerig. Doordat het onderwijs in verschillende talen wordt gegeven en volgens verschillende stijlen, leren de kinderen erg flexibel te zijn, wat volgens de leraren een erg goede voorbereiding op de universiteit is. Wat betreft de mogelijke toetreding van Turkije tot de EU, zal de toekomst moeten uitwijzen hoe men hiermee om zal gaan, maar de onderdirectrice was er van overtuigd dat dit op de lange termijn geen probleem zal vormen voor het functioneren van de Europese School. Deze geslaagde rondvraag deed onze derde activiteit beëindigen en wij werden alweer een uur later verwacht bij de organisatie van de Culturele Hoofdstad.

Vanwaar die blauwe herten? De Culturele Hoofdstad van Europa in een notendop

Ieder jaar wordt er door het Europees parlement een Culturele Hoofdstad van Europa gekozen. Als onderdeel van 'La Grande Région' mag Luxemburg zich dit jaar Culturele

Lezing bij de Europese Rekenkamer.

Hoofdstad
noemen. En dát

de stad dit jaar deze titel mag dragen werd ons wel duidelijk: het symbool, een blauw hert, domineerde het straatbeeld. Na de spoorwegen via een brug te hebben overgestoken arriveerden we bij de creatief ogende plek waar we een presentatie ontvingen over de opzet en organisatie van het fenomeen Culturele Hoofdstad van Europa. De aanwezige draaitafels bleven ongemoeid en door het ietwat donkere bioscoopgevoel, bekeken enkelingen de binnenkant van hun ogen. Anderen genoten duidelijk met een Luxemburgs pilsje erbij. Het was een behoorlijke in kennisstelling van het organiseren van zo'n groot opgezet evenement. Twee centraal gehanteerde communicatiedoelstellingen, welteverstaan: "Reaching beyond borders" en "daring to take on the unexpected" deden het 'James Bond'-gevoel flink opleven. De culturele sector verlatend gaven de meesten er verlenging aan door de oneliners kracht bij zetten en ergens een Portugese wijnbar of Luxemburgs bierhuis binnen te vallen. Het was eveneens een 'après-ski' gevoel door na een opgekomen bos op de wangen terug te keren naar ons 'basiskamp' in de Luxemburgse 'Grund', alwaar wij onszelf in avondkleding staken. 's Avonds stond

er namelijk nog een 'excursie' gepland naar de nabij gelegen Romeinse stad Trier. Helaas was het al laat en donker, waardoor we weinig van de stad hebben kunnen zien, maar in een écht Duits 'Kartoffel-Restaurant' lieten wij ons de schnitzels en het Duitse bier goed smaken.

Een visitatie aan de Universiteit van Luxemburg

Verscholen in een woonwijk ligt de campus 'Limpertsberg' van de 'Université du Luxembourg'. Deze faculteit herbergt de disciplines Rechten, Economie, Geschiedenis, Geografie, Filosofie, Letteren en Natuurwetenschappen in een historisch klooster. De universiteit van Luxemburg bestaat sinds 2003 en omvat 3 Faculteiten. Na een vriendelijk 'bienvenue' kregen we er een rondleiding.

Een kleine kerk met glas-in-lood ramen was op de universiteit omgetoverd tot een bibliotheek. In de Tweede Wereldoorlog deed deze ruimte, zo werd ons verteld, dienst als militair commandocentrum. Via de 'pendule van Foucault' liepen we een scheikundelokaal binnen waar we van madame Melanie Reid van het 'Bureau du Communication' een beknopte presentatie kregen van dit instituut. Ze vertelde dat alvorens je een studieplek kunt krijgen, eerst moet blijken dat je meerdere talen machtig bent. Voor verscheidene bachelors is inmiddels een *numerus clausus* ingesteld. Alleen voor de richting 'finance and banking' is Engels de voertaal. De andere opleidingen worden in het Duits of Frans gegeven. Vanwege de groeiende vraag (*competence-niche*) in de financiële sector zijn gemotiveerde afgestudeerden er erg gewild en we werden dan ook uitgenodigd om voor bankier te komen studeren. Op de vraag waarom er pas zo laat een universiteit is opgericht werd geantwoord dat het daar een politieke beslissing betrof. Mede dankzij de Europese verdragen en een toename van investeringen voor onderzoek is ertoe besloten.

Dhr. Patrick Dumont, als politicoloog aan de universiteit verbonden, voorzag ons allemaal van een vrij serieuze en informatieve lezing over de mogelijke oorzaken van het afwijzen van de Europese grondwet, in een vergelijking tussen Frankrijk en Nederland. Tevens vertelde hij ons dat er met vier politieke wetenschappers in Luxemburg wordt gewerkt in een zogeheten 'Laborium Sciences Politiques' en van daaruit het de Master-opleiding *Gouvernance Européenne* wordt aangestuurd. Tot slot mochten we de hartelijke groeten van dhr. Dumont overbrengen aan 'onze eigen' prof. Bernard Steunenberg en prof. Rudy Andeweg. Na een kleine lunch, vol delicatessen in het trappenhuis konden we na het nemen van enkele groepsportretten, de campus met een tevreden gevoel verlaten.

De Europese Commissie van binnen bekeken

Nadat wij ons bezoek aan de Universiteit van Luxemburg hadden afgerond werden wij vervolgens om 14.00 uur verwacht bij de Europese Commissie. Bij aankomst werden wij verwelkomd door mevrouw Penoy-Elgenmark. Zij

Groepsfoto bij de Universiteit van Luxemburg.

leidde ons naar een ruime zaal waar onze ooit dienstplichtige spreker al stond te wachten. De Europese Commissie is het uitvoerend orgaan van de Europese Unie. Mede omdat de Commissie louter een uitvoeringsorgaan is, kregen wij een lezing die niet direct met de Europese Commissie te maken had, maar waarbij wel actuele thema's van de EU de revue passeerden. De aandacht was vooral gericht op de bijzondere positie van Luxemburg. De lezing werd verzorgd door mr. July Christopher. Hij was voormalig universitair docent, hoofd van de nationale bibliotheek van Luxemburg, chef voorlichting van de Europese Commissie en is nu lid van een commissie van gepensioneerd die lezingen verzorgen voor groepen. De lezing was alles behalve saai te noemen. De heer Christopher wist overal een antwoord op, tot de geschiedenis van het zeer kleine Luxemburgse leger aan toe. Hij vertelde dat er jaarlijks bij EU-instituten in Luxemburg ongeveer 14.500 ambtenaren werkzaam zijn. Zo zijn er bij de Commissie alleen al 3500 mensen in dienst en bij het Europees Parlement 2500. Toch kleven er ook negatieve effecten aan het grote aantal ambtenaren van buitenaf die in Luxemburg werken. Zo wordt een groot gedeelte van het verdiende geld teruggestuurd naar het land van herkomst en niet besteed in de Luxemburgse economie. Mr. July Christopher vervolgde met het benoemen van de politieke, culturele, menselijke, en maatschappelijke aspecten waar zowel de EU als Luxemburg mee te maken hebben. Enkele opmerkelijke feiten die mr. July Christopher noemde: Luxemburg is de slechtste lidstaat voor wat betreft het doorvoeren van Europese regelgeving in nationale wetgeving, de eigenaren van de woningen in Luxemburg zijn grotendeels buitenlanders en het meertalige Hertogdom is natuurlijk ook een belastingparadijsje. Concluderend was deze laatste activiteit een uitermate interessante afsluiter van een geslaagde reis. Tijdens deze laatste lezing hebben

alle deelnemers een goede indruk gekregen van de rol van Luxemburg binnen de EU en informatie over de EU zelf. Daarnaast was mr. July Christopher een zeer begenadigd spreker en met zijn jarenlange ervaring in allerlei verschillende facetten van de (semi) publieke sector de ideale presentator van een 50 jaar oude club. Na enkele fotoshoots voor de Europese vlag en een onderonsje met de oudgediende begon het besef van afscheid nemen tot ons allen door te dringen en onze tred verviel in een bedachtzaam tempo de zaal verlatend. Spoedig zouden we weer terugkeren naar ons oude vertrouwde Leidse roots.

Namens alle deelnemers, de Commissie Buitenland 'B.I.L.-Jet' en de B.I.L. maken we tot slot graag van de gelegenheid gebruik om alle personen en instanties te bedanken, die deze reis hebben mogelijk gemaakt en natuurlijk veel dank voor alle organisaties die ons in Luxemburg buitengewoon gastvrij hebben ontvangen.

Reisleider Nik Oonk met mr. July Christopher van de Europese Commissie.

Waarde leden,

Terwijl we heerlijk op een bankje zitten te genieten

van de eerste zonnestralen van dit jaar, en nadenken over het afgelopen halfjaar, overkomt ons een orgasmisch gevoel: wat is het toch leuk om in het bestuur van de B.I.L. te zitten. Het bestuursjaar begon ietwat onwennig, maar inmiddels zijn we al ruim een half jaar bezig en hebben we onze draai gevonden. Het geeft elke keer weer een ontzettende kick als we succesvolle activiteiten hebben georganiseerd, of als we een nieuw, interessant bedrijf aan ons hebben weten te binden. Ook het aflopen van vele borrels en feestjes van andere verenigingen zijn een leuk onderdeel van zo'n bestuursjaar. Want nee lieve leden, dit bestuur is zeker niet vies van een gezellige borrel en een goed feest! Gelukkig ook maar, want die borrels en feestjes zijn hét middel om eens goed te gaan netwerken met iedereen. Daarnaast hebben die borrels en feestjes er ook toe bijgedragen dat wij nu als bestuur een hecht team vormen dat helemaal op elkaar is ingespeeld. Een gezellig etentje op z'n tijd draagt daaraan bij. Een goed gevoede bodem is immers belangrijk voor een vruchtbare samenwerking en noodzakelijk voor het verdragen van alle alcoholische versnaperingen.

Time flies when you're having fun! Hoewel wij nog steeds met beide benen middenin ons bestuursjaar staan, moeten wij nu al gaan kijken wie ons volgend jaar zouden kunnen opvolgen. Ten tijde van het verschijnen van deze BB zal de sollicitatieprocedure hoogstwaarschijnlijk al in volle gang zijn. Wat ons betreft zou iedereen zo'n geweldig bestuursjaar minstens een keer in zijn leven moeten meemaken. Maar hoe je dit doet? Hier alvast een voorproefje van ons "geheime" recept:

- 453 kg. verse bestuursleden (oftewel 7)
- gemarineerde commissieleden
- een pak gezelligheid
- een flinke dosis humor
- liters drank
- een snuffje brakheid
- een maatbeker senseo
- een korreltje zout
- knorrige burens
- stroop
- sambal bij

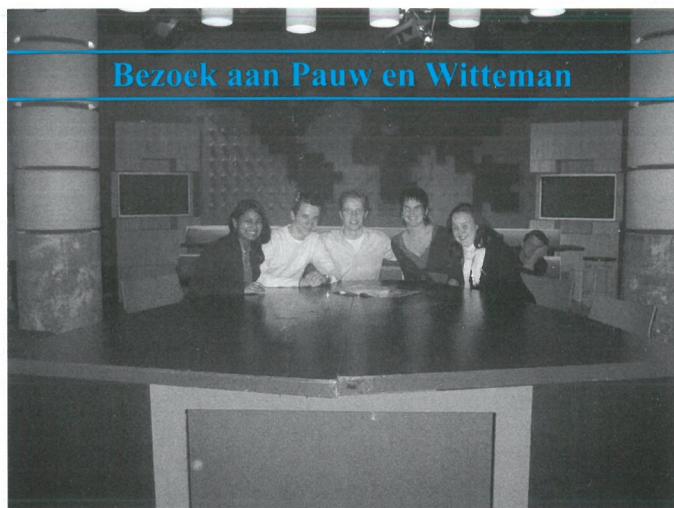
Lijkt dit jou ook wat? Bedenk dan je eigen recept voor het aankomende B.I.L.-jaar. And remember: *it's all in the mix!* Smakelijk eten!

Femmy Elderhuis
Commissaris
Acquisitie & Promotie

Mehtap Karasu
Commissaris
Activiteiten

Bezoek aan Pauw en Witteman

Op 22 februari, de dag waarop het vierde kabinet-Balkenende zich met de Koningin presenteerde op het bordes van Paleis Noordeinde, bracht de B.I.L. een bezoek aan studio Plantage, waar de t.v.-programma's 'De Wereld Draait Door' en 'Pauw & Witteman' worden opgenomen. Bij dit laatste t.v.-programma zaten de B.I.L.-leden in het publiek, om te luisteren naar de plannen van de kersverse minister voor Onderwijs, de heer Plasterk en de klanken van de Britse zangeres Corinne Bailey Rae.

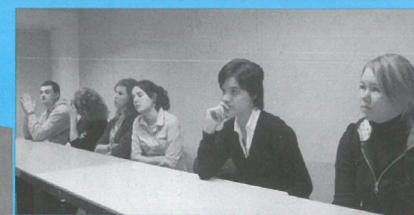
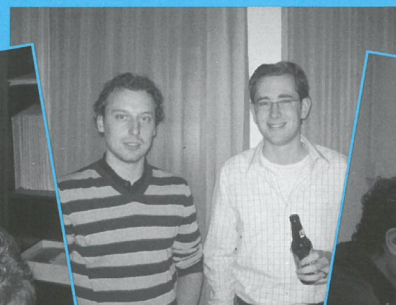

DoMiBo

Een nieuw begrip bij de B.I.L.: de DOnderdagMIddagBORrel (DoMiBo). Elke eerste donderdag van de maand gezellig borrelen met jouw favoriete studiegenoten en samen de wereld beschouwen. Op 1 maart vond de allereerste editie plaats. Chapeau!

Bestuurskunde Tweedaagse 2007

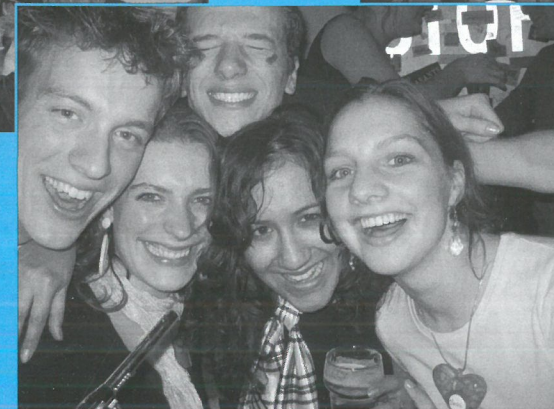
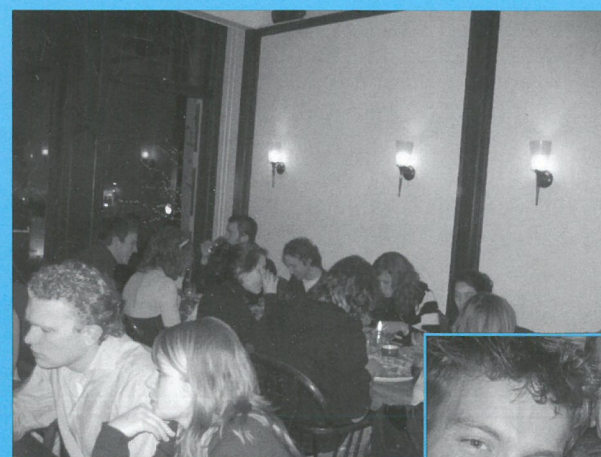

Op 15 en 16 februari organiseerde de B.I.L. in samenwerking met het Departement Bestuurskunde de Bestuurskunde Tweedaagse 2007.

Ruim 25 VWO-scholieren volgden gedurende twee dagen geheel gratis een intensief programma, om middels proefcolleges en simulatiewerkshops te kunnen kennismaken met de opleiding Bestuurskunde, de Universiteit Leiden en het 'Leidsche' studentenleven.

Op de eerste dag vond ook een speciale editie van 'Café de 5e' plaats, alwaar dr. Gerrit Dijkstra vertelde over zijn onderzoek naar de institutionele positie van de 'Hoge Vertegenwoordiger' in Bosnië en Koen Bartels deelde met het publiek zijn ervaringen als 'Research Master'-student. 's Avonds werd er na een diner bij studentenvereniging Augustinus een heuse kroegentocht gehouden door Leiden.

Op de tweede dag vond er een excursie plaats naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken, alwaar de deelnemers meer te weten kwamen over Bestuurskundige dilemma's bij het maken van beleid en werd een beeld gegeven waar je als bestuurskundige na je studie zoal bij de overheid terecht kunt komen. Na een rondleiding langs alle beroemde plekken, hofjes en monumenten die Leiden rijk is, werden er lekkere pannenkoek gegeten en was het 's avonds tijd voor het grote 'Barbie & Actionman'-feest. De scholieren en vele leden van de B.I.L. gingen compleet uit hun dak in de Hut Van Ome Henne. We hopen dat de Bestuurskunde Tweedaagse ook dit jaar zijn vruchten afwerpt en we vele deelnemers terugzien als student Bestuurskunde en enthousiast (commissie)lid van de B.I.L.

Provinciale Statenverkiezingen-debat

In samenwerking met de SPIL (studievereniging voor Politicologie) en stichting Jongeren en Politiek (JeP) organiseerde de B.I.L. op 27 februari in d'Oude Harmonie een debat tussen kandidaten voor de Provinciale Staten van Zuid-Holland.

Na een inleiding door 'Provincie-deskundige' Klaartje Peeters (Bestuurskundige en auteur van het boek 'Het opgeblazen bestuur') werd er onder leiding van Sebastiaan van der Lubben druk gedebatteerd over provinciale thema's. De Rijn Gouwelijk, het milieu, provinciale budgetten en het nut van de Provinciale Staten passeerden de revue. De avond werd afgesloten met een slotanalyse door prof. dr. Uri Rosenthal (fractievoorzitter van de VVD in de Eerste Kamer).

Commissiebedank-uitje

Reizen, excursies, workshops, debatten, borrels, feesten, lezingen, edities van Bestuurskundige Berichten, onderwijs-evaluaties, een almanak en sponsorwerving. Zonder commissieleden zou de B.I.L. nergens zijn. Op 19 april werden deze belangrijke mensen daarom in het bijzonder in het (warme) zonnetje gezet. Met de laarzen aan trokken de commissieleden samen met het bestuur het Hazerswoudse platteland in voor een gezellige middag 'Boerengolf'. De koeien, geiten en vooral natte sloten in de polder maakten deze sport tot een waar fenomeen. De dag eindigde met een driegangen menu in restaurant Stampa.

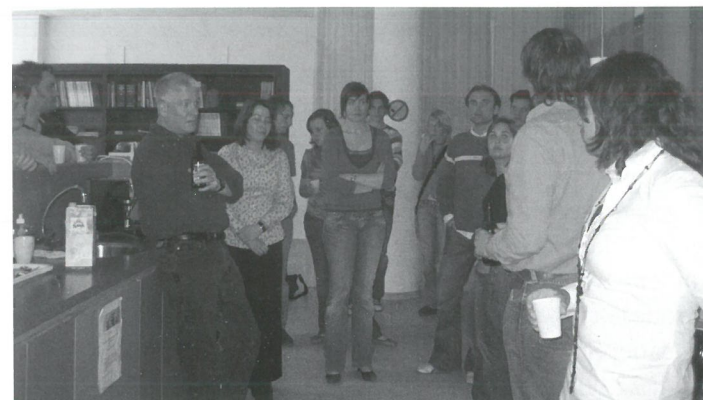
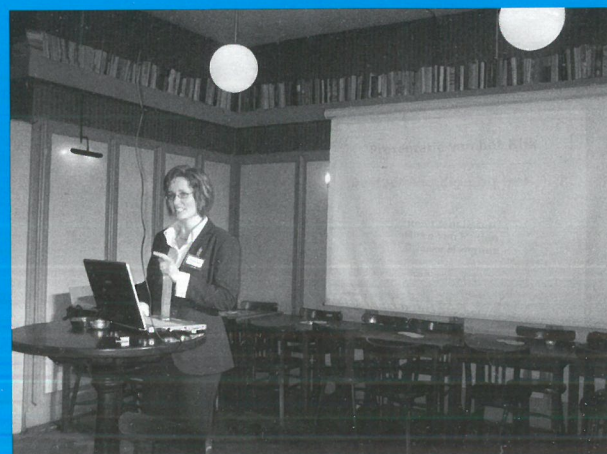

Workshopmiddag

De Commissie Acquisitie en Promotie organiseerde op 13 maart een speciale workshopmiddag. Consultancybedrijven PricewaterhouseCoopers en Accenture presenteerden zich en vertelden over de stage- en carrièremogelijkheden die zij voor Bestuurskundigen bieden (inclusief de o zo belangrijke secundaire arbeidsvoorwaarden). Deze middag werden ook enkele cases behandeld om een beeld te krijgen wat het werk van een consultant inhoudt.

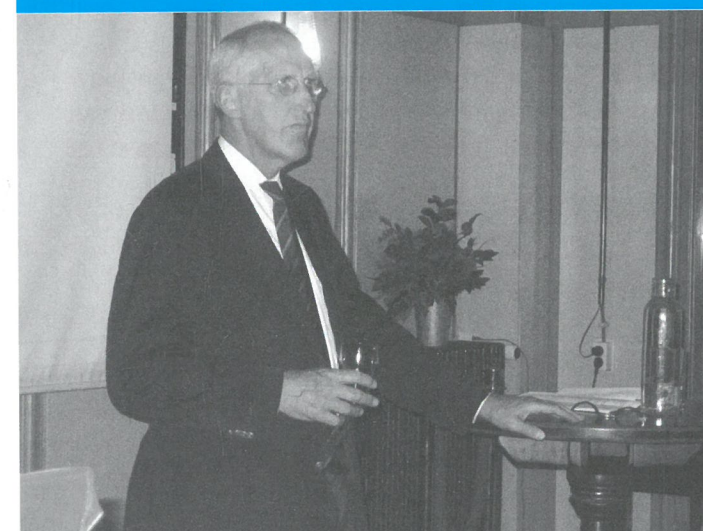
Bedrijvenborrel 'Werken bij het Rijk'

Op 5 april was het in Etablissement Einstein de beurt aan het overheidsprogramma 'Werken bij het Rijk' om over de stage- en arbeidsmogelijkheden bij de overheid te vertellen. Onder het genot van een hapje en een drankje werd tijdens deze drukbezochte bedrijvenborrel ingegaan op het Rijkstraineeprogramma en vertelden twee bestuurskundigen over hun ervaringen bij de overheid.

Café de 5e is een initiatief voor studenten om op een informele manier met stafleden van het departement Bestuurskunde kennis te maken onder het genot van een hapje en een drankje. Wat doen docenten zoal buiten het geven van colleges en het nakijken van tentamens? Op 12 april vertelden de kersverse departements-voorzitter prof.dr. David Lowery, dr. Sandra Resodihardjo en enkele Masterstudenten over de mogelijkheden van het deelnemen aan een Capstone-project. Deze projecten bieden studenten de kans om betrokken te zijn bij échte onderzoeksopdrachten en binnen het project ook een afstudeerscriptie te schrijven.

Lezing Mr. Rein Jan Hoekstra

Op 17 april was mr. Rein Jan Hoekstra, jurist en lid van de Raad van State, bij de B.I.L. te gast voor een interessante lezing. In 2003 was hij als informateur reeds nauw betrokken geweest bij de vorming van het tweede kabinet Balkenende. Na de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen had hij van Hare Majesteit de Koningin als eerste wederom de opdracht gekregen om een nieuwe regering te vormen. Tijdens de lezing ging dhr. Hoekstra uitgebreid in op zijn carrière van notulist bij de ministerraad tot secretaris-generaal van het Ministerie van Algemene Zaken onder Den Uyl, Van Agt en Lubbers en zijn informateurschap. Tijdens de drukbezochte avond in Etablissement Einstein deelde hij met de zaal zijn ideeën over het belang van Europa, waarom een zekere afstand tussen de burger en de politiek goed is en de andere houding die parlementariërs volgens hem zouden moeten innemen (minder richten op wat 'scoort' in de media, maar juist meer het land in).

(advertentie)

karstens
druk met communicatie

hooigracht 35
2312 kn Leiden
postbus 164
2300 ad Leiden
telefoon
071 514 32 44
telefax
071 514 35 49
e-mail
info@karstens.nl

Prikbord:

Indien je niet meer lid wilt zijn van de B.I.L. in het collegejaar 2007-2008, dien je dit **vóór 1 augustus 2007** schriftelijk of per e-mail kenbaar te maken:

B.I.L.
Postbus 9555
2300 RB Leiden
bil@bilboard.nl

Verhuisd? Nieuwe kamer? Geef je nieuwe adresgegevens door via bovenstaande adresgegevens!

De B.I.L. is altijd op zoek naar goede samenvattingen. Heb je nog een goed uittreksel liggen? Stuur deze op naar de B.I.L.! Indien we deze opnemen in onze uittrekselbank staat hier uiteraard een kleine vergoeding tegenover.

De redactie van Bestuurskundige Berichten verwelkomt reacties en brieven van lezers. Wil je reageren op één van de artikelen? Stuur dan een e-mail naar bil@bilboard.nl.

22 mei: Van Braam-lezing

23 mei: Speeddate met Bedrijven

SIGMUND

door: Peter de Wit - www.Sigmund.nl

Uit: Sigmund Twaalfde Sessie, Uitgeverij De Harmonie. © Peter de Wit

>Volgende keer in Bestuurskunde Berichten:

Vive la France!

Victor Dobbe over zijn onderzoek naar bezuinigingen
in de private en de publieke sector

Presentatie van het kandidaatsbestuur 2007-2008

De volgende editie van
Bestuurskundige Berichten
verschijnt in juni 2007.

Agenda:

21 mei: Dies-feest: Blauw Bloed

Put your hands up for the B.I.L.! Een spetterend feest, in adellijke sferen, om de dies-week van de B.I.L. in te luiden! Kom als prins of prinses, Smurf of Blue Man Group!

Locatie: Stampa (Turfmarkt 8 te Leiden)

Tijd: 22.00 uur

22 mei: Van Braam-lezing

Ter nagedachtenis aan wijlen prof. dr. A. van Braam, oprichter van het Departement Bestuurskunde en initiator van de B.I.L., wordt sinds 2004 jaarlijks de Van Braam-lezing uitgesproken. Ter ere van de 22e dies natalis der B.I.L. zal niemand minder dan prof. mr. Pieter van Vollenhoven dit jaar de lezing houden. Hij zal spreken over zijn carrière, bestuurlijke ervaringen en bovenal over zijn rol als voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Tijd: 20.00 uur (zaal open 19.30 uur)

Locatie: Oranjeriezaal van de Hortus Botanicus te Leiden (Rapenburg 73).

23 mei: Speeddate met Bedrijven

Maak op een informele manier kennis met wie weet jouw toekomstige werkgever! Recruiters en talentscouts van onze institutionele leden BMC, Deloitte en Dosis staan klaar om jou beter te leren kennen en te vertellen over stage- en carrièremogelijkheden.

Tijd: 14.30 uur

Locatie: The Gallery (F.S.W.)

7 juni: DoMiBo

Kom gezellig borrelen met jouw favoriete studiegenoten! Proost!

Locatie: Stadscafé Van der Werff - Tijd: 17.00 uur

20-28 augustus: Lange Reis 2007 naar Zagreb

Deze zomer zal de B.I.L. een reis maken naar het land waar ons favoriete Bestuurskundige kledingstuk, de stropdas, is uitgevonden: Kroatië. In de hoofdstad Zagreb zullen bezoeken worden gebracht aan vele organisaties en overheidsinstellingen om meer te weten te komen over hoe Kroatië zichzelf na de oorlog begin jaren '90 heeft weten op te bouwen en nu druk bezig is met hervormingen in het licht van het mogelijke lidmaatschap van de Europese Unie.

Bezoek onze website www.BILboard.nl voor de exacte tijden, locaties en nieuws over de activiteiten!

Wij maken gebruik van jouw kennis, jouw ambities, jouw betrokkenheid en jouw flexibele instelling. Jij krijgt van ons een boeiende en afwisselende baan, uitstekende arbeidsvoorwaarden, aantrekkelijke doorgroeimogelijkheden en volop studiefaciliteiten. XOPP richt zich op (tijdelijke) opdrachten bij overheid en (non) profitorganisaties.

XOPP zoekt talentvolle trainees

Ben jij degene die we zoeken?

Je staat open voor afwisseling, past je makkelijk aan in nieuwe situaties en bent een energiegever. Ook voel je je betrokken bij onze klanten en de maatschappij. Je bent (bijna) afgestudeerd op HBO of academisch niveau en hebt maximaal 1 jaar werkervaring opgedaan. Je bent in het bezit van een rijbewijs en bereid te reizen.

Samen met BMC en TMOP bieden wij talenten een Grand Prix Trainee programma van tweeënhalfjaar of een vierjarig Rookie programma. Een unieke kans om carrière te maken!

BMC Groep

XOPP is een onderdeel van de BMC Groep. Deze groep richt zich op advies en managementdiensten voor overheid en (non) profitorganisaties. De BMC Groep heeft als doelstelling een bijdrage te leveren aan de professionaliteit, kwaliteit en resultaatgerichtheid van bovenstaande organisaties. Er werken 1200 collega's en we mogen ons terecht een toonaangevende groep binnen de branche noemen.

Meer weten?

Bezoek dan onze website www.xopp.nl. Voor meer informatie over de BMC Groep surf je naar www.bmcgroep.nl. Als je nog vragen hebt neem dan telefonisch contact met ons op via nummer 033 - 454 32 90.

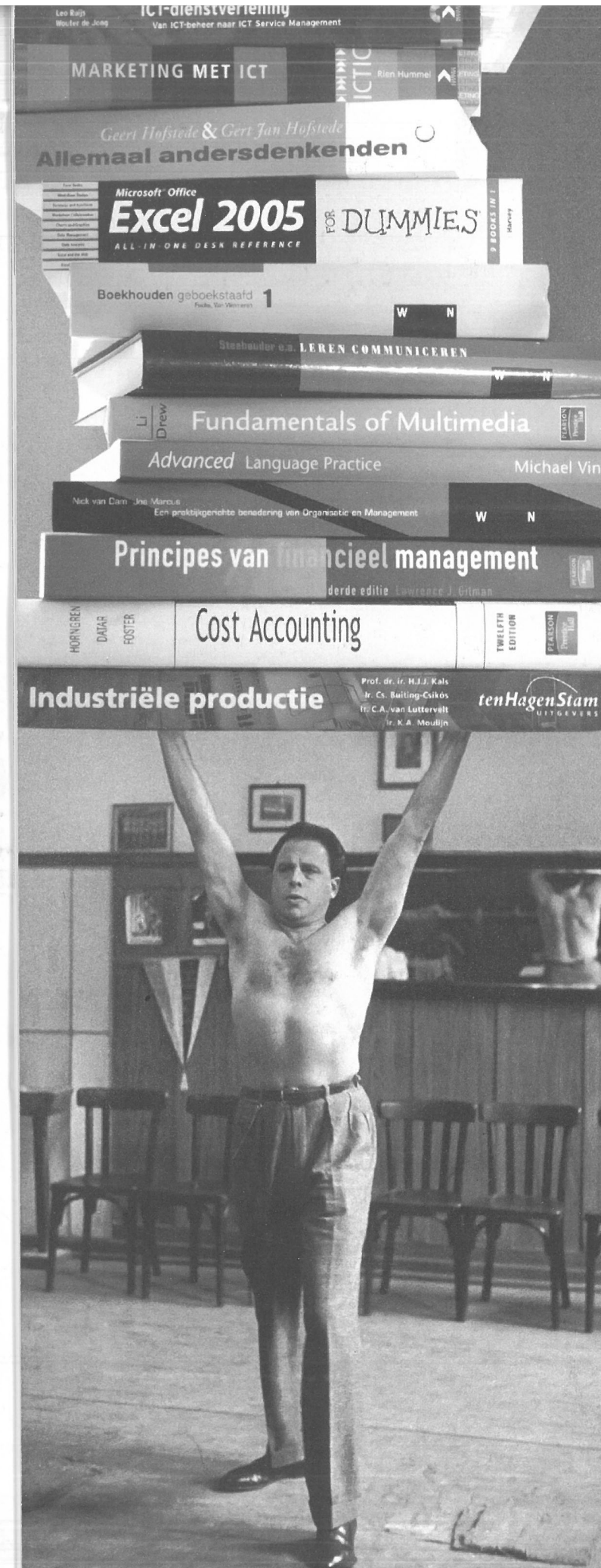

XOPP | dynamische uitvoering

XOPP
Spacelab 4
Postbus 2683
3800 GE Amersfoort

T (033) 454 32 90
F (033) 454 32 99
xopp@xopp.nl
www.xopp.nl

XOPP is met TMOP, BMC en PublicSpirit onderdeel van de BMC Groep

selexyz kooyker

breestraat 127

2311 cm leiden

t 071 516 05 00

f 071 512 75 05

e bree127.kooyker@selexyz.nl

www.selexyz.nl

je complete studieboekenpakket gegarandeerd
voor de laagste prijs